

A Badai-hegyvidék ökoturizmusa

SZAKDOLGOZAT

A Kőrszegedi idegenforgalmi hálózatok
termékfejlesztési lehetőségei

Turizmus szak

Ökoturizmus - Természeti és kulturális értékek

Kedvelni való Tiszaföldvár

Szaktanácsadás

Balogh Judit

2000. évi tavasz

2000. évi tavasz

1997

Balogh Judit

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	1
II. Helyzetfelmérés.....	3
1. Az ökoturizmus definíciója.....	3
2. A ökoturizmus jelentése és célja.....	4
3. Földrajzi elhelyezkedés, története, demográfiai és statisztikai adatok.....	4
4. A terület turizmusának jellemzői.....	6
4.1. Természeti.....	6
4.1.1. A Budai-hegyvidék geográfiai helyzete.....	6
4.1.2. A Budai-hegyvidék éghajlata.....	7
4.1.3. A területi különbségek.....	8
4.1.3.1. A József-hegy.....	8
4.1.3.2. A Ferenc-hegy.....	10
4.1.3.3. A Mátyás-hegy.....	10
4.1.3.4. A Pál-völgy.....	12
4.1.3.5. A Szentlélek-hegy.....	13
4.2. Barlangterület.....	14
4.2.1. Barlangok.....	15
5. A barlangok turisztikai hasznosításának lehetőségei.....	16
5.1. A barlangok turisztikai hasznosításának lehetőségei.....	18
5.2. Szentlélek-hegy.....	19
6. A barlangok turisztikai hasznosításának lehetőségei.....	21
6.1. A látogatók.....	21
6.2. A barlangok turisztikai hasznosításának lehetőségei.....	22
6.3. A túrák.....	22
7. A barlangok turisztikai hasznosításának lehetőségei.....	24
7.1. Jelenlegi szervezeti felépítés.....	24
7.2. Jelenlegi szervezeti felépítés.....	25
Turizmus szak.....	26
Ökoturizmus - Programszervezés szakirány.....	26
Kodolányi János Főiskola.....	26
Székesfehérvár, 1997.....	26
8. Kereslet.....	27
8.1. A barlangok.....	27
8.2. A Pál-völgy.....	28
9. SWOT.....	37

Balogh Judit

Konzulens:

Székely Kinga

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	1
II. Helyzetelemzés.....	3
1. Az ökoturizmus általános jellemzői.....	3
2. A ökoturizmus jelenlegi helyzete Magyarországon.....	3
3. Földrajzi elhelyezkedés, történelmi, demográfia-történeti háttér.....	4
4. A terület turisztikai vonzerővizsgálata, kínálatelemzés.....	6
4.1. Természeti vonzerők.....	6
4.1.1. A Budai-hegyvidék növényvilága.....	6
4.1.2. A Budai-hegyvidék állatvilága.....	7
4.1.3. A terület különleges természeti képződményei, a barlangok.....	8
A budai barlangok keletkezése.....	8
Budapest, a barlangok fővárosa.....	9
4.1.3.1. A József-hegyi-barlang.....	9
4.1.3.2. A Ferenc-hegyi-barlang.....	10
4.1.3.3. A Mátyás-hegyi-barlang.....	10
4.1.3.4. A Pál-völgyi-barlang.....	12
4.1.3.5. A Szemlő-hegyi-barlang.....	13
Barlangterápia a Szemlő-hegyi-barlangban.....	14
Barlangi sportterápia gyermekeknek.....	15
5. A barlangok turisztikai hasznosításának feltételrendszere.....	16
5.1. A turisztikai hasznosítás jelenlegi tárgyi feltételei.....	18
Pál-völgyi-barlang.....	18
Szemlő-hegyi-barlang.....	19
5.2. Személyi feltételek.....	20
6. A barlangokra leselkedő veszélyek.....	21
6.1. A látogatók nem megfelelő magatartása.....	21
6.2. A barlangok megvilágítása.....	22
6.3. A túlzott beépítettség.....	22
7. A barlangok menedzsmentje.....	24
7.1. Jelenlegi szervezeti felépítés.....	24
7.2. A barlangok bevételei és kiadásai.....	26
Bevételek.....	26
Kiadások.....	28
7.3. Eddigi törekvések a barlangok hatékonyabb turisztikai felhasználására....	29
7.4. Marketing, propaganda.....	31
7.5. Fejlesztési tervek, pályázatok.....	32
8. Keresletelemzés.....	33
8.1. A barlangok látogatóinak összetétele.....	33
8.2. A Pál-völgyi-, és a Szemlő-hegyi-barlang forgalmi adatainak elemzése..	34
9. SWOT analízis.....	37

Tartalomjegyzék

10. Egyéb kínálati elemek elemzése.....	38
10.1. Szálláslehetőségek.....	38
10.1.1. A terület nagyobb szállodái.....	39
10.1.2. Turistaszállások és kempingek.....	42
10.2. Kirándulási lehetőségek, kilátók.....	43
10.3. Sportolási lehetőségek.....	45
10.4. Étkezési lehetőségek.....	46
10.5. Közlekedés.....	47
III. Javaslatok a terület egészének hatékonyabb turisztikai kialakítására...	48
1. Üzleti-, és gyógyturizmus.....	48
2. Sport-, és hobbyturizmus.....	50
IV. Javaslatok a barlangok hatékonyabb turisztikai hasznosítására.....	51
1. A tárgyi feltételek javítása.....	51
2. Személyi feltételek javítása.....	52
3. Marketing, propaganda javítása.....	53
4. További lehetséges bevételnövelő kiegészítő szolgáltatások.....	54
5. A gyógyturizmus lehetőségei a barlangokban.....	56
V. Összefoglalás, a fejlesztés útjai.....	58
Felhasznált irodalom.....	60
Mellékletek.....	61

Táblázatok és ábrák jegyzéke

1. sz. táblázat - A Pál-völgyi- és a Szemlő-hegyi-barlang belépők és kidványok értékesítéséből származó bevétele.....	27
2. sz. táblázat - A Pál-völgyi- és a Szemlő-hegyi-barlang látogatottsága 1986 és..... 1996 között	35
3. sz. táblázat - A barlangok gyógyászati szempontból fontos tulajdonságai és gyógyhatásuk	57
1. sz. ábra - Az egyes bevételtényezők aránya a Pál-völgyi- és Szemlő-hegyi-barlang együttes öszbevételéhez képest.....	27

I. Bevezetés

Eleinte, mikor elgondolkodtam azon, hogy mi legyen dolgozatom témája, azért döntöttem a Budai-hegyvidék ökoturizmusa mellett, mert úgy éreztem a terület nem kap akkora figyelmet a turizmus szakma részéről, mint amekkorát szépsége, s jelentősége alapján érdemelne.

Ennek következtében a hazánkba érkező turistákban nem tudatosul kellő mértékben, hogy Magyarország fővárosában, Budapesten, a már jól ismert kulturális, történelmi, s építészeti vonzerők mellett, számos páratlan természeti kincset is felfedezhetnek; s talán még mi a város lakói is keveset tudunk ezekről az értékes természeti kincsekről, és a bennük rejlő turisztikai lehetőségekről.

A Magyar Turizmus Rt. 1997. évi koncepcionális marketingtervében kiemelt fontossággal szerepel, hogy az ország turizmusának hatékony fejlesztéséhez elengedhetetlen a korszerű termékfejlesztés, és a folyamatos termékmenedzselés.

Az 1997-es terv a hazánkban található természeti ritkaságokat már egyedülálló nemzetközi jelentőségű vonzerőink között tartja számon, ezért az ökoturizmus támogatását kiemelten ajánlja.

Az ország turizmusának egyik legfontosabb célja, hogy nemzetközileg is versenyképes, egyedi terméktípusokat, termékeket tudjunk létrehozni, illetve kifejleszteni.

Azért szeretnék dolgozatomban a Budai-hegyvidék ökoturizmusával foglalkozni, illetve ezen belül kiemelt részletességgel a barlangturizmussal, mivel úgy érzem, ez a turisztikai terméktípus mindenképpen alkalmas arra, hogy ebbe a kategóriába soroljuk.

Nem találunk a Földön még egy olyan fővárost, melynek turisztikai kínálatában a kulturális értékek mellett ennyi természeti kincs is jelen lenne, ebben a tekintetben **Budapest egyedülálló a világon!**

Számos Budapestet ismertető kiadványban olvashatjuk, hogy Budapest a gyógyfürdők városa. Joggal mondhatjuk azt, hogy Budapest a barlangok városa is, hiszen nincs még egy nagyváros a világban ahol ennyire koncentráltan ilyen nagyszámú, s a terület nagyságához képest ilyen nagy kiterjedésű barlangok húzódnának a felszín alatt, mint hazánk fővárosában.

Kihasználva a Budai-hegyvidék védett természeti értékeiben rejlő speciális turisztikai lehetőségeket, megfelelő termékfejlesztéssel egy egészen újfajta fővárosi turizmus fejlődhetne ki.

Dolgozatomban szeretném bemutatni, hogy a vizsgált terület milyen vonzerőkkel rendelkezik, milyen problémákkal küzd, valamint megpróbálok néhány ötletet adni a terület turisztikai lehetőségeinek hatékonyabb, természetvédelmi szempontokat is figyelembe vevő kihasználására.

2. A magyarországi ökoturizmus jelenlegi helyzete

Magyarországon különösen fontos az ökoturizmus szerepe, mert természeti erőforrásaink az infrastruktúra fejlesztésével, továbbá a környezetünk megőrzésében az ember számára is alapvetően fontos szerepet töltenek be. Ezen természeti erőforrások megőrzése érdekében különösen fontos, hogy fejlesztés további lépéseit a természetvédelmi turizmus elterjesztésével valósítsuk meg. Ahhoz, hogy ez a turizmus valóban hazánk fejlődéséhez járjon hozzá, az ökoturizmus alapelveit mindenképpen szem előtt kell tartanunk.

II. Helyzetelemzés

1. Az ökoturizmus általános jellemzői

Az ökoturizmus kifejezést gyakran használják a szakemberek, azonban a mögöttes húzóerő tartalomról meglehetősen változatos elméletek alakultak ki.

Ha a különböző vélemények összegzéseként az ökoturizmus lényegét szeretnénk kiemelni, megállapíthatjuk, hogy az minden olyan turisztikai formát magában foglal, mely a fenntartható fejlődés követelményeinek felel meg.

A turisztikai trendeket elemezve, ma már egyértelmű, hogy a keresleti motivációkban egyre nagyobb súlyt kap a környezettudatosabb szemléletmód, így a kínálatnak hosszútávon elkerülhetetlen az ehhez való alkalmazkodás.

A kínálat számára másrészt azért is alapvető jelentőségű ez a turisztikai forma, mert a hagyományos tömegturizmus oly mértékű környezeti károsodást okozott egyes fogadóterületeken, hogy az éppen a termék alapjául szolgáló vonzerőt semmisítette meg.

A terület az alábbi képeken 250-300 m magasra emelkedő hegyekkel

2. A magyarországi ökoturizmus jelenlegi helyzete

• Matyas-hegy, 2011. 10.

Magyarországon különösen fontos az ökoturizmus szerepe, mert természeti erőforrásaink az infrastrukturális fejlettség viszonylag alacsony szintjének következtében az európai átlaghoz viszonyítva aránylag érintetlenül megmaradtak.

Ezen természeti értékek jövőbeni megőrzése érdekében feltétlenül fontos, hogy a fejlesztés további lépései a fenntartható turizmus elvei szerint valósuljanak meg.

Ahhoz, hogy az új keresleti trendeknek hazánk kínálata megfeleljen, az ökoturizmus alapelveit mindenképpen szem előtt kell tartanunk.

3. Földrajzi elhelyezkedés, történelmi, demográfia-történeti háttér

Földrajzi elhelyezkedés:

A Budai-hegységet keleti, és nyugati csoportokra oszthatjuk, melyeket a Budakeszi- és a Pesthidegkúti-medence különít el egymástól. A hegység K-i részén három hegycsoportot különböztetünk meg egymástól:

- a János-hegy - Szabadság-hegy csoportot,
- a Csíki-hegyek csoportját,
- és a Hármashatár-hegy csoportot.

A barlangokban gazdag terület földrajzilag a Hármashatár-hegy csoportoz tartozik, közigazgatásilag a nagyobbik, DNy-i része a II. kerülethez, kisebbik, ÉK-i része a III. kerülethez kapcsolódik.

A terület az alábbi közepes, 250-550 m tengerszint feletti magasságú hegyeket foglalja magába:

- Mátyás-hegy (301 m)
- Látó-hegy (376 m)
- Remete-hegy (351 m)
- Tábor-hegy (350 m)
- Nyéki-hegy (335 m)
- Kecse-hegy (397 m)
- Hármashatár-hegy (497 m)
- Csúcs-hegy (445 m)

A Budai-hegységnek a fővárosi közigazgatási határán belül elterülő része ökoturisztikai szempontból gyakorlatilag két részre tagolódik: a beépített területekre, és az erdészet által gondozott zöldövezetre. A zöldövezeti részt a Pilisi Parkerdőgazdaság Budapesti Erdészete gondozza.

A legnagyobbfokú beépítettség a hegyvidék K-i, ill. belső részére jellemző.

A Szemlő-, a Mátyás-, a Ferenc- és a Csúcs-hegy szinte már teljes mértékben beépült, azonban sajnálatos módon, a hegység Ny-i területein is egyre több zöld területet veszünk el az építkezések miatt.

Történelmi, demográfia-történeti háttér:

Buda hosszú időn át a középkori Magyarország legfontosabb városa volt, a központi Vár-hegy környezetében mezőgazdaságra, földművelésre alkalmas terület, erdőség húzódott, melyet helyenként hőforrások tarkítottak.

Régészeti leletek valószínűsítik, hogy már a tatárjárást megelőzően is létrejöttek a hegyoldalakon kisebb-nagyobb települések, s már ekkor volt Budának számos igen gazdag polgára, akik hatalmas szőlőbirtokokkal rendelkeztek a területen.

A XV. században itt épült fel a királyi nyaraló, vadászkastély és templom. Ebben a korban a Budai-hegyvidék a környék királyainak kedvenc vadászterülete volt.

A XVI. században a város török kézre került, majd a XVII. századra már egyértelműen katonai szerepe került előtérbe.

Az 1686-os végső ostrom következtében, melyben sikerült Budát a töröktől visszafoglalni, egy lakosságában is erőteljesen megfogyatkozott romvárossá vált.

Az általam vizsgált területen ezekben az időkben főleg szőlőhegyek voltak, a vidéket vincellérek, kőfejtők és téglavetői lakták.

A város jelentős fejlődése és terjeszkedése a XIX. században, a Margit-híd megépítése után indult meg. A fővárosra nyíló kilátás, a táj szépsége és klímája

egyre több építettöt vonzott a területre, melynek akkor még vízvezetéke hiányzott, úthálózata kiépítetlen volt. Később nagyvonalú fejlesztési tervek alapján kiépítették a hegyrevezető főbb utakat, és lépcsős feljárókat.

Az I. világháború után ismét felgyorsult az építkezések üteme. A telekárak felszöktek, elegáns magánvillák és luxuskivitelű bérlakások épültek.

Ma itt találhatók a főváros villanegyedei. A rózsadomb volt az első terület, ami csaknem teljes mértékben beépült, sajnos pont az a terület ahol a két legismertebb, turisták számára is látogatható barlangunk húzódik: a Szemlő-hegyi- ill. a Pál-völgyi barlang.

4. A terület turisztikai vonzerővizsgálata, kínálatelemzés

4.1. Természeti vonzerők

Összefoglalóan azt mondhatjuk, a Budai-hegységre látogató turistát a természeti értékeken kívül a táj szépsége, a hegyről való gyönyörű kilátás, a nyugodt, csendes, természeti környezet, a tiszta levegő vonzza.

Mindezek a jellegzetességek lehetőséget nyújtanak a környezettudatos, aktív pihenésre, sportolásra és kirándulásra.

A következőkben ezeket a kínálati tényezőket szeretném részletesen ismertetni:

4.1.1. A Budai-hegyvidék növényvilága

Budapest egyik legnagyobb ellensége gépkocsi állományának rohamos növekedése, s ezzel együtt a város levegőjének szennyezettsége. Ezért elengedhetetlen, hogy a főváros tüdejének tekinthető hegyvidéki növényvilágot megőrizzük jelenlegi állapotában.

A Budai-hegység jellegzetes élőhelyeinek megőrzése céljából 1978-ban tájvédelmi körzetté nyilvánították a hegység jelentős területét, összesen 10234 hektárt.¹

Ritka fajokban gazdag növényvilága, az európai fővárosok között szinte egyedülálló.

A budai hegyekben az alacsony magasság miatt nem fejlődtek ki az erdőövek, azonban a térség nagy részét változatos lomboserdők sokasága teszi színessé. Az erdők többségében bükk és tölgy található. A déli lejtőkön mannakóris fákkal jellegzetes karsztbokorerdők jöttek létre, melyek ritkásabbak, ezért ezeken a lejtőkön több tisztást találunk.

A szárazságot jól tűrő feketefenyőt az erdészeti telepítette, ez sok helyen nagy kiterjedésű erdőt alkot a lejtőkön.

A vidéknek gazdag a virágállománya: mintegy 1600 fajban gyönyörködhetünk kora tavasztól késő őszig.

A Budai-hegyvidék sokfajta gyógynövénnyel is büszkélkedhet, melyek közül a leggyakoribbak az útifű, a vérehulló fecskefű, a kankalin és a cickafarkkóró.

Gombákban szintén gazdag a vidék, vigyázni kell azonban, mivel ezek közül csak az erdei csiperke, a pöfeteg, a rizike, a galamb- és a tintagomba ehető.

4.1.2. A Budai-hegyvidék állatvilága

Annak ellenére, hogy az urbanizációval együttjáró káros hatások következtében néhány állatfaj számára az élőhelyi viszonyok igen kedvezőtlennek váltak, s így számuk jelentősen megcsappant, a terület állatvilága még így is igen gazdag.

A Budai-hegyvidéken az emlősök közül főleg nyúllal, borzzal, rókával, mókussal, görénnyel, menyéttel, ürgevel és rengeteg vakonddal találkozhatunk.

Ezen kívül jellemzőek azok a különböző denevérfajok, melyek a barlangokban, kőbányákban és sziklarepedésekben élnek.

¹Forrás: Budai-hegység útikalauz, Sport Kiadó, Budapest 1982

A hüllők osztályából különböző gyík- és siklófajok élnek nagy számban a vidéken. Sajnos sok példány vesztét okozza, hogy az emberek kígyónak nézik, és félelmükben elpusztítják.

Hazai viszonylatban rendkívül gazdag a hegység madárvilága. Az erdő- és bokorlakó énekesmadarak (fülemüle, feketeterítő, poszták.) még a kertekben is szép számmal telepednek meg. További itt élő jellemző madárfajok: a kakukk, az erdei fülesbagoly, a macskabagoly, a fekete harkály, a nagy fakopács, a búbos pacsirta, az örvös légykapó, a vörösbegy, az erdei pinty, a zöldike, a tengelic és a csicsörke.

4.1.3. A terület különleges természeti képződményei, a barlangok

Elöljáróban szeretnék néhány általános tudnivalóról írni a barlangokkal kapcsolatban, majd ismertetem a Budai-hegységben található nagyobb barlangokat, végül részletesen foglalkozom a turisták által is látogatható két barlanggal, a Szemlő-hegyi, ill. a Pál-völgyi-barlanggal.

A budai barlangok keletkezése

A Földön ismert barlangok túlnyomó része mészkőhegységekben keletkezett, a felszínről beszivárgó, vagy víznyelőkön keresztül befolyó csapadékvíz oldó-koptató hatásának eredményeképpen. Az ily módon kialakult barlangokat hívjuk cseppkőbarlangoknak.

A budai barlangok sajátossága azonban abban áll, hogy nem a szivárgó csapadékvíz, hanem az alulról fakadó termálforrások alakították ki őket. Ennek köszönhetően egészen különleges képződmények gazdag formavilágát csodálhatjuk meg bennük.

A Budai-hegység lassú emelkedése során a barlangok egyes szakaszai szárazzá váltak, azonban a termálvíz hatásának megszűnése után, a felülről befolyó csapadékvíz folytatta a termálvíz munkáját, így megindult a cseppkőképződés is.

A Pál-völgyi-barlangban a közelmúltban, a kutatók legnagyobb meglepetésére, egy cseppkővön tipikus termálvizes képződményt fedeztek fel. Ez a jelenség most megkérdőjelezi az eddigi tapasztalatot, miszerint a termálvizes képződmények előbb alakulnak ki, majd a csapadékvíz a barlang kiszáradását követően folytatja a barlangok belsejének kialakítását.

Budapest, a barlangok fővárosa

Mint ahogy a bevezetőben említettem, számos kiadványt, prospektust, könyvet olvashatunk, melyek Budapestet a fürdők városának nevezik. Nem véletlen, hogy Budapestet a barlangok fővárosának is nevezhetjük, hiszen a két fogalom szorosan összefügg egymással. A Budai-hegység barlangjait ugyanazok a hévforrások alakították ki körülbelül egymillió évvel ezelőtt, melyek a város gyógyfürdőit is táplálják.

A Budai-hegység mészkőtömbjeiben körülbelül 100 db két méternél hosszabb természetes eredetű barlangot ismer a tudomány. (A természetvédelmi szabályok szerint minden 2 méternél hosszabb természetes eredetű barlang automatikusan védettséget élvez.)

Közülük a legnagyobbak, melyek fokozott védettséget élveznek: a Mátyás-hegyi-, a Ferenc-hegyi-, a József-hegyi-, a Pál-völgyi és a Szemlő-hegyi barlang.

4.1.3.1. A József-hegyi-barlang

1984-ben szenzációnak számított ennek a fantasztikus képződményekben gazdag óriásbarlangnak a felfedezése, melynek ma ismert hossza 4800 m.²

Képződményeit tekintve a rózsadombi barlangok között a leggazdagabb.

² A dolgozatban ismertetett barlangok számadatainak forrása: Ajánlás a Rózsadomb és környéke termálkarsztja UNESCO Világörökség-listára történő felterjesztéséhez, MKBT, 1993

Bejárata 219 m. tszf. magasságban helyezkedik el, a 95 m mélységben lévő mélypontja 10-15 méterre közelíti meg a karsztvízszintet.

A legalsó járatok triász tűzköves mészkőben alakultak ki, felette a barlang anyakőzetét a felső- eocén nummuliteszes mészkő alkotja. Néhány járatszakasz eléri a bryozoás márga, majd a budai márga rétegeit is. Az eocén mészkőben alakult ki a legnagyobb terme, mely 15 m-es szélességével és 20 m-es magasságával a világ legnagyobb hévizes keletkezésű termei közé tartozik.

A tektonikus hasadékokban számos helyen találunk sárgás, barit és kalcit szkaleonéder kristályokat. Legdúsabban a hófehér borsókő fordul elő, helyenként 15 cm-es szőlőfürtyszerű alakzatok is találhatók.

4.1.3.2. A Ferenc-hegyi-barlang

Ezt a kis területen elhelyezkedő labirintusredszert 1933-ban, csatorna ásása közben tárták fel. Ma ismert hossza 4100 m. A területen található többi barlanggal ellentétben igen szűk keresztmetszetű hasadékhálózat jellemzi. A barlang eocén nummuliteszes mészkőben alakult ki. A főjáratok talpszintjének pontjai kb. 240 m tszf. magasságban helyezkednek el, ebből a szintből csak néhány szűk, 10-15 m mélységű kürtő nyúlik le. Az oldalfalakon egyedülálló kagylós oldásformák találhatók. Ezeket később a melegvízből kiváló vékony limonitkéreg, vagy az akár fél méter vastagságot is elérő kalcitszivacs és borsókő borította be.

4.1.3.3. A Mátyás-hegyi-barlang

Az 1930-as években kőfejtés közben fedezték fel. Ebben a barlangban a széles folyosók, a nagy termek éppúgy megtalálhatók mint a keskeny, mély hasadékok.

Az előbbi barlangokhoz hasonlóan e barlang nagy része is eocén mészkőben alakult ki. Jellemző a barlangra, hogy falait csak helyenként, és ott is csak hártvaszerűen borítja az egykori hévizekre jellemző kiválás.

A turizmushoz fűződő viszonyuk szerint a Budai-hegység öt legnagyobb barlangja meglehetősen eltér egymástól. Az eddig ismertetett barlangok turistákat egyáltalán nem, vagy csak korlátozott számban tudnak fogadni.

A **József-hegyi-barlang** egyenlőre csak barlangtani szakemberek számára látogatható. A turizmus számára történő kiépítése a mai technikai adottságai mellett nem érdemes, a beavatkozás jóvátehetetlen károkat okozna a formakincsekben.

Szűk járatai miatt turisztikai kiépítés a **Ferenc-hegyi-barlangban** sem valósítható meg, további járatok feltárása szempontjából azonban egyike a terület legígéretesebb barlangjainak.

A **Mátyás-hegyi-barlang** jellegénél fogva kiválóan alkalmas barlangjáró-tanbarlangkénti hasznosításra, mivel az előző két barlanggal ellentétben könnyű benne a túrázás. Turisták számára csak előzetes bejelentés alapján látogatható, a program különleges, kalandos túrát tud nyújtani azoknak, akiknek a barlangászat a hobbijuk. A barlangot sokan keresik fel a televízióban és a rádióban meghirdetett nyílt túrák alkalmával.

A budai barlangok közül jelenleg csak kettő működik idegenforgalmi barlangként: a **Pál-völgyi-, és a Szemlő-hegyi barlang**. A turisták megfelelő fogadása céljából a barlangok úgy lettek kiépítve, illetve villanyvilágítással ellátva, hogy egész évben alkalmasak legyenek látogatók fogadására.

Mivel a turisztikai szerepe e két barlangnak a legjelentősebb, ezért dolgozatom következő részében ezekkel a barlangokkal szeretnék részletesen foglalkozni.

4.1.3.4. A Pál-völgyi -barlang

Az egyik legrégebben ismert barlangunk ez az 1904-ben, kőfejtés során feltárt barlang. Az eredményes kutatómunkának köszönhetően mára az ismert szakaszok hossza eléri a 11450 métert, s ezzel az Aggteleki Baradla-Domica rendszer után hazánk második legnagyobb barlangja.

A barlangot 1919-ben nyitották meg a nagyközönség számára; 1927-ben a Magyarországon tartott I. Nemzetközi Barlangkutató Kongresszus alkalmából villanyvilágítással látták el, az addig csak karbidlámpával megtekinthető, turisták számára látogatható szakaszt. A II. világháborúban óvóhelynek használták a barlangot, s ez sajnos azzal a következménnyel járt, hogy képződményeiben, és berendezéseiben sok kár keletkezett. A barlangot ugyan már 1944-ben természetvédelmi oltalom alá helyezték, megfelelő kezelőszerv hiányában azonban nem sok tényleges cselekedet történt védelmének érdekében. 1973-ban az Országos Természetvédelmi Hivatal átvette a barlang kezelését, s a barlangkutatók lelkes munkájának segítségével korszerűsítette a kiépített utakat és a villanyvilágítást, valamint gondoskodott fedett várakozóhelyiségről és büféről, valamint parkosította az addig teljesen elhanyagolt bányaudvart. A barlang be- és kijárata ma is ebből a mélyen fekvő, katlanszerű bányaudvarból nyílik, melyet sziklaszirtek, illetve a szembelevő oldalon fákkal és bokrokkal borított domboldal vesz körül.

A barlang kutatása 1980 óta vett újabb lendületet, mikor új, addig felfedezetlen járatokat tártak fel. A barlang turisztikai életében fontos dátum volt 1989, mikor az itt rendezett X. Nemzetközi Barlangtani Kongresszus tiszteletére jelentős hosszúságú szakaszt építettek ki, mely végén új kijáratot nyitottak a felszínre.

Ezzel lehetővé vált, hogy a látogatók útismétlés nélkül járják végig a túrát, valamint ezzel egyidejűleg a külön be- és kijárat növeli a barlang befogadóképességét.

A látogatható szakasz hossza ma 600 m. Ez a része a barlangnak már meglehetősen pusztuló szakasz, ami sajnos a turisták "munkájának" is köszönhető.

A túra során a falakon érdekes képződményekben gyönyörködhetünk. Az út kalandosságát, romantikáját növeli, hogy egyes részeken keskeny sziklahasadékokon keresztül visz az út, néhol pedig vaslépcsők, vaslétrák segítségével kapaszkodhatunk le- vagy felfelé.

A járatok 215 m és 123 m tszf. magasság közötti zónában helyezkednek el. A legmélyebb ponton időszakos, változó vízszintű tavacska helyezkedik el. Járatainak oldalfalain tömegesen találhatók a kisebb-nagyobb üstös oldásformák, melyeket helyenként az eljegesedési időszakban betöményedő karsztvízből kiváló, hófehér kalcitkristályokból álló bevonatok borítanak. Néhol az egykori melegvizű barlangi tó vízszintjén kiváló, majd összetöredezett kalcitlemezek tucatjai láthatók a barlang falához, és a járat felhalmozódott agyagos kitöltéséhez cementálódva. Cseppkövekkel csak kevés helyen találkozunk, ami a márgás, vizet alig áteresztő fedőüledékek következménye.

4.1.3.5. A Szemlő-hegyi -barlang

A Pálvölgyi-barlangtól 10 perces sétával érhető el a főváros másik turisták számára kiépített barlangja, a Szemlő-hegyi-barlang. 1930-ban fedezték fel kőfejtés közben.

A kutatómunkák során fényderült arra, hogy falait a hazai barlangokban eddig nem látott gazdagságban borítják kőrózsák, borsókövek, és gipszkristályok. Sokan már akkor szorgalmazták az idegenforgalmi kiépítést, azonban a megvalósulásra több mint 50 évet kellett várni. A barlangot 1986-ban nyitották meg a turisták számára.

A barlang hossza 2 km, ebből a látogatható szakasz 450 m.

A túra jellegét tekintve lényegesen különbözik a Pál-völgyiétől : itt jól kiépített biztonságos utakon járhatunk, ezért korra való tekintet nélkül bárki egy 40 perces kellemes sétával teljesíteni tudja.

A barlangban nagy gazdagságban előforduló borsókő és gipszkristályok alapján vált egyértelművé az akkori kutatók számára, hogy a Budai-hegység barlangjai a pleisztocén időszak folyamán az ebben a szintben fakadó melegvizű források vizének hatására jöttek létre.

A járatok nagy része itt is nummuliteszes mészkőben alakult ki. Járatainak talpszintje kb. 160 m tszf. magasságban helyezkedik el, egykori felfedező bejárata pedig 206 méteren. Oldásformái hasonlóak a Pál-völgyi-barlangéhoz, különbséget csak az itteni járatok felsőzónájában előforduló, több méter átmérőjű gömbfülkék jelentenek, melyek a barlangi tavak feletti CO₂ dús gáztérben, kondenzvíz oldással keletkeztek.

A barlang fő látnivalóját az oldalfalakat borító karfiol- és borsókő-szerű ásványkiválások jelentik, a rájuk tapadt kalcitlemezekkel. Régebben a mikrokristályos gipsz is dúsan előfordult itt vékony kérges formájában, sajnos ez a magángyűjteményeket szaporította a lezárás előtti időkben. Külön érdekességnek számítanak azok a borsókőképződmények, melyekről 1-2 cm-es függőcseppkövecskék lógnak és fejlődnek napjainkban is.

Barlangterápia a Szemlő-hegyi-barlangban

A Szemlő-hegyi-barlangot a Szent János kórház orvosainak közbenjárása, valamint a Társadalombiztosítási Főigazgatóság finanszírozásának segítségével 1993-ban gyógybarlanggá nyilvánították. A Szent János Kórház bérleti szerződést kötött a Természetvédelmi Igazgatósággal, melyben rögzítették a terápia feltételeit.

Mivel a barlangban a látogatók nem zavarhatják a kezeléseket, a turizmust és a gyógyászatot egymástól időben elkülönítették. Amíg a térbeli szétválasztásra nincs mód, addig a kezelések naponta 7-10 h -ig, valamint 16-19h-ig tartanak. Azokban az években, mikor a téli szezonban a turizmus számára a barlang zárva tartott, a barlangot teljes mértékben a kórház hasznosította.

A Szemlő-hegyi-barlangban 1990 óta folynak barlangterápiás gyógykezelések rendkívül jó eredménnyel. Egy kúra általában két-három hétig tart, a kezelések során a betegek napi 3-6 órát töltenek a barlangban székeken ülve, vagy nyugágyakon fekve.

A terápiát jelenleg csak a Szent János Kórház beutalt betegek igénybe, így ezirányú hasznosítása nem tartozik bele a turizmus fogalomkörébe.

Ennek ellenére úgy érzem, hogy a jövőben jó lehetőségei vannak a budai barlangoknak arra, hogy bennük hosszú távon, magas színvonalú gyógyturizmus fejlődhesen ki.

Barlangi sportterápia gyermekeknek

Annak érdekében, hogy a gyermekek ne nyűgneik érezzék az egészségük érdekében történt kezelést, 1997-től egy új szolgáltatás indult:

A bronchitises és asztmás gyerekeknek szükségük van mozgásra, sportolásra, hiszen a fizikai tréning elősegíti gyógyulásukat. Mint betegeknek szükségük van a barlangterápiára, de mint gyerekek sokkal érdekesebbnek, játékosabbnak találják, ha a szokások ülő-, vagy fekvőkúra helyett egy izgalmas barlangtúrán vehetnek részt.

Ezekre a beteg gyerekekre gondolva, lelkes barlangászok barlangtúrákat szerveznek 7 éves kor felett. A túravezetők a barlangokat jól ismerő, tapasztalt barlangi vezetők, akik a túra nehézségét, ütemét pontosan a gyermekek egészségi állapotához igazítják. A túrák megkezdése előtt a gyermekek orvosi vizsgálaton vesznek részt, s az első túrákra egy gyermekorvos is velük tart

A hatásos terápiához hetente 2-3 túra ajánlott. A túrákat hétköznapi délután és hétvégén delelőtt tartják, részvételi díj: 400 Ft.

Úgy érzem a kezdeményezés sokat jelent mind a beteg gyerekek, mind pedig szüleik

számára, hiszen a gyerekek betegségüket "elfeledve", játszva gyógyulhatnak, s egyúttal a szülőknek is örömet okoz, mikor gyermekük a sportolástól kipirulva, boldogan tér vissza a túra után.

A látogatók szempontjából fontos tudnivalókról

Mindkét kiépített budapesti barlangunk nagy előnye a könnyű megközelíthetőség, melynek köszönhetően a belvárosból 15-30 perces utazással elérhetjük a földalatti világ bejáratát.

- A barlangok nyitvatartása: mindennap: 9-16 h, hétfő: szünnap
A Szemlő-hegyi-barlang 1993 és 1996 között március 1-től október 30-ig fogadott látogatókat, részben anyagi okok, részben pedig a téli hónapok csekély forgalma miatt. 1997-től a barlang újra egész évben várja a látogatókat.
- Túrák minden egész órában indulnak vezető kíséretében, hossza kb. 40 perc.
- Külföldi csoport esetén, előzetes bejelentés alapján, igény szerint angol- vagy németnyelvű vezetést is tudnak biztosítani.
- Belépőjegyek:→ 80 Ft. (felnőtt)
→ 160 Ft. (diák, katona, nyugdíjas)
→ kombinált jegy: 112 Ft. (kedvezményes), 224 Ft. (felnőtt)
A jegy egyaránt érvényes a Pál-völgyi-, és a Szemlő-hegyi-barlangba.
→ 10 fő után egy kísérő ingyenes

5. A barlangok turisztikai hasznosításának feltételrendszere

A természeti értékek védetté nyilvánításának elsődleges célja, a természet jelenlegi állapotának megőrzése, pusztulásának megakadályozása. Másrészt fontos az is,

hogy ezek az értékek minél több ember számára nyújtsanak élményt, kikapcsolódást. Ez a kettőség nehéz feladat elé állítja a turizmust, csakúgy mint a természetvédelmet. Nehéz feladat egyszerre megvalósítani a természeti kincsek megóvását, s mint turisztikai terméknek a hasznosítását. Nehéz megtalálni azt a szintet, mely mellett a termék turisztikai bevételeiből befolyt pénzösszeg a lehető leghatékonyabban segíti a vonzerő fenntartását.

Ahhoz, hogy ezek a feltételek megvalósuljanak, s hatékonyan működjenek, a turizmus szakma részéről, csakúgy mint a természetvédelmi szervek részéről nagyfokú együttműködés, és kompromisszumkésztség szükséges.

A barlangok esetében, annak érdekében, hogy turistákat fogadhassanak, ki kell építeni őket, lehetőleg úgy, hogy minél nagyobb részük maradjon érintetlenül, ne szenvedjenek károsodást képződményei, melyek közül még a legfiatalabbak is több ezer évesek.

A biztonságos járhatóság érdekében sajnos a legtöbb esetben nem kerülhető el vésés, sziklabontás, vagy a robbantás.

A kiépítésnél természetesen azt is figyelembe kell venni, hogy milyen típusú piaci szegmenset kívánunk megcélozni:

- a kalandos, izgalmas túrák kedvelőit, vagy
- azokat akik jobban kedvelik a kényelmes, kis "fáradtsággal" teljesíthető túrákat.

A túrák színvonalát jelentősen befolyásolja az alkalmazott világítástechnika is.

Lehetőség szerint a lámpákat legjobb rejtve elhelyezni, egyrészt esztétikai szempontból, másrészt annak érdekében, hogy azok ne világítsanak a látogatók szemébe.

Végül a turisták fogadásának feltételei között fontos szerepet játszanak a kiegészítő szolgáltatások: parkolási lehetőség, várakozóhelyiség, büfé, étterem, tájékoztató táblák.....stb.

Ezen objektumok kialakításánál ügyelni kell a tájba illő, és a környezetbarát kialakításra, lehetőleg környezetkímélő technológiák alkalmazásával.

5.1. A turisztikai hasznosítás jelenlegi tárgyi feltételei

Pál-völgyi barlang

A barlang egy sziklaszirtekkel körülvett völgyben fekszik, ami varázslatos hangulatot kölcsönöz a területnek. A barlang bejárata előtti parkban fából készült padok, asztalok, tűzrakóhelyek találhatók.

Mielőtt a völgybe érnénk, a bejárat kaputól balra találjuk a fából készült kezelőépületet a pénztárral. Hideg idő esetén a túra indulásáig itt várakozhatnak a látogatók egy fedett, télen villanyfűtéssel fűthető kis helyiségben.

Az épület jelenleg kritikus állapotban van, berendezési tárgyai kopottak, elavultak, a víz nincs bevezetve.

A pénztárban a látogatók kiadványokat, képeslapokat vásárolhatnak.

Rögtön a pénztár mellett helyezkedik el egy kisvendéglő. A fából készült kis házat egy betéti társaság bérlte a barlangtól, illetve annak felettes szervétől, a Budapesti Természetvédelmi Igazgatóságtól.

Az autóval vagy autobusszal érkező vendégek igénybe vehetik a bejárat előtti kb. 30 gépkocsi befogadására alkalmas parkolót.

A parkolóhely sajnos nincs kellően jelezve, ezért sok turista figyelmét elkerüli, s ők a bejárat melletti területet veszik igénybe, mely viszont csak 4-5 gépkocsi parkolására elegendő.

Megfelelő táblákkal, jelzésekkel ez a probléma elkerülhető lenne.

A Szemlő-hegyi-barlang

Annak köszönhetően, hogy a barlangot csak 1986-ban adták át a turizmusnak, fogadóépülete sokkal modernebb és jobban felszerelt, mint a Pál-völgyi-barlangé.

Parkolója jól észrevehető, pénztárának ablakfelülete nagyobb, ezért az ott kiállított kiadványokat a látogatók könnyebben észreveszik.

A fogadóépület egyik részében kapott helyet a környék barlangtani és geológiai érdekességeit bemutató kiállítás, a várakozó helyiségben pedig Magyarország természetvédelmi értékeit bemutató posztereket, tájékoztatókat szemlélhetünk meg. Mindezek segítenek hasznosan eltölteni az időt a várakozás perceiben.

Az épületben egy 50 fő befogadására alkalmas vetítőterem is található, ahol régebben természetvédelemről szóló diákat, filmeket vetítettek.

Mára a műszaki berendezéseik annyira elavulttá váltak, hogy ezt a lehetőséget sajnos nem tudják kihasználni.

A fogadóépület egy részét, valamint a barlang egyes szakaszait a János kórház bérlí a barlangterápia számára.

Az épület felett sétálóparkot találunk, mely természetvédelmi oltalom alatt áll.

Mikor a barlangot megnyitották, a parkban "Hazánk Őshonos Növényei" címmel növénytani kiállítást rendeztek be, valamint egy kis tómedencét vízzel feltöltve, díszhalakkal és vizinövényekkel telepítettek be.

Azóta a kiállítás földbe ágyazott kis tábláscskáit, a vizinövényeket és a halakat mind elhordták, vagy megrongálták. A tómedence helyén azóta egy üres gödör várja a látogatókat.

1993-ban a parkban felavattak egy emlékkertet azoknak a kutatóknak az emlékére, akik baleset áldozatai lettek. A parkból gyönyörű kilátás nyílik a városra.

Az eredeti tervek szerint a túra végén a látogatókat egy lift vitte volna fel a felszínre, a barlang felett elhelyezkedő parkba. A lift segítségével elkerülhető lett volna az útismétlés.

A liftet sajnos anyagi források híján nem sikerült beüzemelni, darabjai évekig hányódtak a Pál-völgyi-barlang udvarán, majd végül szét is hordták őket.

Az ilyen, és ehhez hasonló cselekedetek sajnos még a leglelkesebb ötletadók kedvét is elveszik a további újításoktól.

5.2. Személyi feltételek

Jelenleg a két barlang személyzete 8 főből áll:

- 1 vezető, és
- 7 alkalmazott a két barlangban

A vezető feladata a hatékony üzemelés biztosítása (a természetvédelmi szempontok figyelembevételével), a szolgáltatások minőségének biztosítása, új tervek, beruházások, rekonstrukciók kezdeményezése, pályázatok figyelemmel kísérése, valamint a propaganda megszervezése.

A 7 alkalmazott látja el a túravezetői, ill. a pénztárosi feladatokat.

Közülük hárman beszélnek olyan szinten angolul, vagy németül, hogy szükség esetén a külföldi csoportoknak idegennyelvű vezetést tudnak biztosítani.

A vezető munkáját nagymértékben megszabja az a csekély pénzösszeg (évi 1.5-2 millió Ft.), melyet a két kiépített budapesti barlang, mint állami költségvetési szerv a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumon, ill. a Budapesti Természetvédelmi Igazgatóságon keresztül az államtól kap.

A hosszútávú tervezést gátolja, hogy a vezetők meglehetősen sűrűn cserélődnek.

A jelenlegi vezető ebben az évben vette át a két barlang vezetését.

Az előző vezető a nagyforgalmú (főleg nyári) időszakokban 4 fő állandó alkalmazott mellé alkalmi túravezetőket vett fel.

A jelenlegi vezető a magas színvonalú túravezetés érdekében az alkalmi túravezetők helyett, több állandó dolgozó alkalmazását látta szükségesnek.

A dolgozók lelkesedésével, és udvariasságával úgy tapasztaltam még az alacsony fix fizetés, s a fizetési ösztönzők hiányának ellenére sincs gond.

- A barlangok karbantartását, tisztítását szerződéses viszonyban álló külső cégek végzik.

6. A barlangokra leselkedő veszélyek

6.1. A látogatók nem megfelelő magatartása

A barlangok dolgozói természetesen azt szeretnék, hogy minél több látogató érkezzen, anélkül, hogy ez kárt okozna a barlangok képződményeiben.

Ez szinte lehetetlen, mivel még ha a látogatók be is tartják az utasításokat, és nem nyúlnak a képződményekhez, még akkor is jelentős mennyiségű por és baktérium kerül a látogatók által a levegőbe. Ezekből a baktériumoktól a barlangok a téli csendesebb hónapokban tudnak megtisztulni.

Sajnálatos módon azonban nem ez az egyetlen veszélyforrás. Annak ellenére, hogy a túravezetők minden egyes túra elején felhívják a turisták figyelmét arra, hogy ne érintsék meg a képződményeket, sajnos még így is sokan vannak, akik megfogják, megtapogatják a formakincseket, vagy szó nélkül hagyják, hogy gyermekeik tegyék ugyanezt.

Egy-egy ilyen érintésnek visszafordíthatatlan következményei lehetnek, mivel a kezünkről a kőzetre kerülő zsír- és porréteg már nem képes oldani a meszet, s ennek következtében annak növekedése megáll. Ilyenkor előfordulhat, hogy pl. egy többezeréves cseppkő életének vetünk véget.

Bár egy cseppkő korának pontos meghatározása szinte lehetetlen, tudósok szerint egy álló cseppkő évente átlagosan 0.34-0.4 mm-t növekszik.

6.2. A barlangok megvilágítása

A barlangokban alkalmazott mesterséges megvilágítással a következő probléma merül fel: a barlang számára természetellenes villanyvilágítás káros elváltozásokat idéz elő képződményeiben.

Kialakulhat rajtuk az úgynevezett lámpaflóra, mely egy moha, haraszt és különböző alga fajokból kialakuló zöld növényréteg.

Ez a réteg az ember által a barlangba hozott növényi spórák és pollenek hatására alakul ki, melyeket ruhánkon, bőrünkön, hajunkon viszünk be a barlangokba. Ezek később a falakon megtelepszenek, majd bizonyos időtartamú és intenzitású megvilágítás hatására növekedésnek indulhatnak. Az így kialakult zöld réteg nemcsak elcsúfítja a falakat, de kedvezőtlen hatással lehet a cseppkőképződés folyamatára is.

Ennek megelőzése érdekében fontos, hogy mindig csak azt az adott szakaszt világítsuk meg, ahol éppen a túra során éppen tartózkodunk.

6.3. A túlzott beépítettség

Sajnos a Rózsadomb területe a két barlang felett csaknem teljes mértékben beépült már.

A rózsadombi termálkarszt a főváros lakóterülete alatti elhelyezkedésével nemcsak hazai, de világviszonylatban is egyedülálló helyzetben van.

A tudományos és turisztikai szempontból egyaránt kiemelkedő felszín alatti értékek megőrzését egy, már erősen beépült, igen magas ingatlanforgalmi értéket képviselő urbánus környezetben kell megoldani.

A probléma összetettségét és a terület természeti értékeinek nemzetközi elismerését tanúsítja, hogy a PHARE-program kis számban elfogadott természetvédelmi projectjének egyike éppen e térség hatékonyabb védelmének megalapozásához nyújt segítséget.

Nyilvánvaló, hogy a barlangok természeti egyensúlya számára nem kedvező változás a felszín fokozódó beépülése.

Ugyanakkor tény, hogy mindezen természeti értékek túlnyomó részét nem ismernénk a főváros terjeszkedését kísérő felszínmegbontások nélkül.

A barlangok megőrzése szempontjából e terület beépülése nem közvetlenül jelentkező állékonysági problémákat vet fel, mivel a barlangok többsége 30-50 m-t meghaladó felszín alatti mélységben húzódik, ahol az épületek súlyából adódó többletterhelés már elhanyagolható.

Sokkal jelentősebb az emberi jelenléttel együttjáró, közvetett hatások: a burkolt felületek fokozatos növekedése, a közművek meghibásodásából vagy éppen a hiányos csatornázottságból adódó szennyvízbeszivárgások, valamint a különféle vegyszerek alkalmazása, melyek visszafordíthatatlan folyamatot indíthatnak meg a térség vízháztartásában, a barlangok ásványtársulásaiban, s amelyeknek a felszín alatt esetenként csak több emberöltő múlva lesz látható jele.

Az utóbbi években a természetvédelmi hatóságok részéről jelentős erőfeszítések történtek az állapotromlás megakadályozására. A fokozottan védett barlangok feletti területeken, az ún. A-zónákban építési tilalom van érvényben, a karsztos térség egyéb részein építési korlátozások, melyek többek között részletes talajmechanikai előírásokat írnak elő, szabályozzák a közművek kialakításának módját.

A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy be nem tartott előírások, tisztázatlan ügyek miatt a barlangok továbbra is veszélyben vannak.

Nemcsak a barlangok azok akik, kárt szenvednek, hanem maguk a telekvásárlók is. Többen vásároltak olyan telkeket, melyek hivatalos helyszínrajzán nem voltak

jelezve az alattuk húzódó barlangok. Úgy látszik a szabályozások, és az amatőr barlangkutatók lelkes munkája nem elegendő a problémák elkerülésére, *alapvető tudatformálásra* lenne szükség.

7. A barlangok menedzsmentje

Ismerjük már, hogy a turizmus és a természetvédelem kapcsolata nem mindig felhőtlen, érdekeik, céljaik sokszor nem esnek egybe.

Tudjuk egyrészt, hogy a nem elég tudatosan, átgondoltan szervezett turizmus jelentős kárt tud okozni a természetben, vagy éppen fordítva, a természetvédelem gátat szab a turizmus növekedésének.

Fontos lenne itt is, mind minden más területen, hogy az egyes hivatalok ne csak a saját szempontjaikat helyezték előtérbe, ne egy szemszögből közelítsék meg a problémát, hanem egymás munkáját segítve, megfelelő koordinációval, kommunikációval segítsék a térség fejlesztését.

Felismerve a közös érdekeket a problémák hatékonyabban áthidalhatók lennének, s így a turizmus által termelt bevétel visszaforgatható lenne a terület fejlesztésébe.

7.1. Jelenlegi szervezeti felépítés

☞ A budai barlangok, mint önálló gazdálkodási szervezetek a **Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság** irányítása alá tartoznak.

Az Igazgatóság látja el a barlangok vagyonkezelését, ill. a természetvédelmi és üzemelési feladatokat.

☞ A barlangok szakmai irányítása a **Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium** Természetvédelmi hivatala látja el.

7.2. A barlangok bevételei és kiadásai

Az Igazgatóság munkáját segíti a Természetvédelmi Hivatalhoz tartozó **Barlangtani Intézet**, mely a barlangok kutatásával, a kutatási anyagok feldolgozásával és térképkészítéssel foglalkozik.

Az idegenforgalom szempontjából jelentős szerepet játszik a **Magyar Karszt és Barlangkutató Társulat**, aki irányítja és összetartja a szakmai életet.

Ezen belül:

- pályázatokat ír ki
- rendezvényeket, szakmai találkozót szervez
- szakmai előadásokat rendez, melyek színhelye általában a Szemlő-hegyi-barlang fogadóépülete
- havonta v. kéthavonta műsorfüzetet ad ki, melyben tájékoztatást ad a nemzetközi-, országos-, illetve helyi rendezvényekről.

Közvetlen turizmusra gyakorolt hatása talán csak a szakmai- és hobbyturizmuson keresztül érvényesül, közvetett hatása azonban a tudatformáláson keresztül redkívvül erőteljes.

A vizsgált két barlang együttes bevételei 1997. január 1-től október 31-ig:

→ Ebből a belépőjegyek értékesítéséből származó bevétel	3.104.683 Ft.
→ A kiadások értékesítéséből származó bevétel	1.532.141 Ft.
→ Egyéb bevételek (bélkiosztás, stb.)	102.750 Ft.

(János Barlangi és Barlangi Társulat, a Barlangi Társulat)

Barlangi Társulat - Barlangi Társulat kiadásai a barlangi életben

Forrás: Barlangi Társulat Igazgatóság

7.2. A barlangok bevételei és kiadásai

Bevételek

A terület turisták számára is kiépített barlangjainak összbevétele a következő elemekből tevődik össze:

- a belépőjegyek értékesítése
- kiadványok, prospektusok, képeslapok értékesítése
- a Szent János Kórház által bérelt helyiségek bérleti díja
- a Pál-völgyi-barlang büféjének bérleti díja
- egyéb bevételek: filmforgatáshoz, természetvédelmi bemutatókhoz, könnyűzenei lemezek klippjeinek elkészítéséhez bérbeadott barlangszakaszok bérleti díja...stb

Ezen tételek egymáshoz viszonyított aránya általában lényeges változást nem mutat:

A belépőjegyek értékesítéséből nyert összeg teszi ki évről-évre az összbevétel kb. 70 %-át, a fennmaradó 30 %-on osztozik a kiadványok értékesítéséből és a bérleti díjakból befolyt összeg.

-A vizsgált két barlang együttes **összbevétele** 1997 január 1-től október 31-ig³:

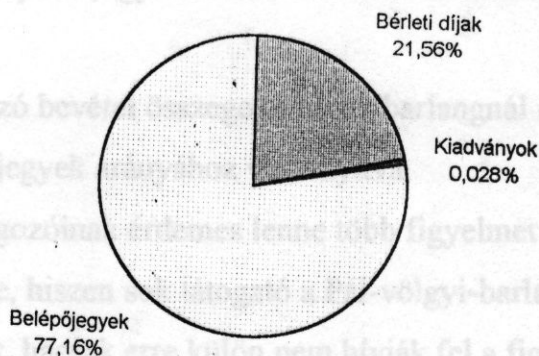
4.104.204 Ft.

↳ Ebből a belépőjegyek értékesítéséből származó bevétel:	3.166.683 Ft.
↳ A kiadványok értékesítéséből származó bevétel:	115.241 Ft.
↳ Egyéb bevételekből származó pénzüsszeg:	884.759 Ft.

(János Kórház által bérelt helyiség-, a Pál-völgyi-barlang büféjének-, filmforgatásra kiadott szakaszok bérleti díja...stb.)

³ Forrás: Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság

A Pál-völgyi-barlang összbevétele csaknem minden évben körülbelül kétszerese a Szemlő-hegyi-barlang összbevételeének. Ez részben az évről évre csökkenő látogatószámnak, részben pedig a téli hónapok zárása által okozott bevételkiesésnek köszönhető.

1. sz. ábra Az egyes bevételtényezők aránya a Pál-völgyi- és a Szemlő-hegyi-barlang együttes összbevételéhez viszonyítva (összbevétel = 100 %)

A belépőjegyekből származó bevétel nagymértékben növelhető lenne a belépőjegyek árának emelésével. A jelenlegi 160 Ft-os felnőtt ár véleményem

Külön vizsgálva a két barlangot, a belépőjegyek és a kiadványok értékesítéséből származó bevételek a következők szerint alakultak az 1997. jan.1.-1997. okt 31. között:

	Pál-völgyi-barlang	Szemlő-hegyi-barlang
Belépőjegyek	2.339.049 Ft.	827.634 Ft.
Kiadványok	80.669 Ft.	34562 Ft.

1. sz. táblázat A Pál-völgyi- és a Szemlő-hegyi-barlang belépők és kiadványok értékesítéséből származó bevétele

Figyelemre méltó különbség azonban a Szemlő-hegyi barlang javára, hogy a kiadványokból származó bevétele általában nagyobb arányt képvisel az összbevételekből, mint ugyanez a tétel a Pál-völgyi barlangnál. A nagyobb részarány oka talán, hogy a Szemlő-hegyi barlang pénztárának ablakfelülete jelentősen nagyobb mint a Pál-völgyié, ezért ott több prospektust és képeslapot tudnak elhelyezni, így a kirakat sokkal feltűnőbb és színvonalasabb.

A kiadványokból származó bevétel összege mindkét barlangnál rendkívül alacsony értéket képvisel a belépőjegyek arányához viszonyítva.

Úgy érzem a barlang dolgozóinak érdemes lenne több figyelmet fordítani a kiadványok értékesítésére, hiszen sok látogató a Pál-völgyi-barlang pénztáránál észre sem veszi a kiadványokat, hacsak erre külön nem hívják fel a figyelmét.

A barlangokról szóló kiadványok mellett a Szemlő-hegyi barlangban lehetőség lenne természetvédelemről szóló kiadványok, színvonalas könyvek árusítására.

A belépőjegyekből származó bevétel nagymértékben növelhető lenne a belépőjegyek árának emelésével. A jelenlegi 160 Ft.-os felnőtt ár véleményem szerint alacsony, valószínűleg nem tartanák a látogatók a 250-300 Ft.-os belépőt sem túl magasnak. Én az egyéni jegyek árát emelném, viszont viszonylag nagyarányú kedvezményt vezetnék be 10 főnél több tagú csoportok részére..

Kiadások

A barlangok kiadásainak túlnyomó részét a bérköltség, a karbantartási költség, a működéshez szükséges áram, víz, csatorna, gáz költsége, valamint a propaganda anyag előállítási költsége teszi ki.

A Természetvédelmi Igazgatóság évente kap egy bizonyos összegű anyagi támogatást a felmerülő költségek fedezésére.

Az Igazgatóság ezzel az összeggel gazdálkodhat, ezt oszthatja szét az irányítása alá tartozó területek között. A Szemlő-hegyi- és a Pál-völgyi-barlang együttesen évente 1- 1.5 millió Ft körüli költségvetéssel rendelkeznek.

A barlangoknak havonta előirányoznak egy konkrét összeget, melyet bevételként teljesíteniük "kell".

Ha az éves szintet túlteljesítik, akkor a többletet bérként, vagy dologi juttatásként elvileg megkaphatják, de ebben az esetben valószínű, hogy a következő évre magasabb összeget irányoznak elő.

Sajnos arra sincs semmi biztosíték, hogy a többletként termelt összeget a barlang a saját céljaira fordíthatja vissza.

- 1997 jan. 1. és okt. 31. között a két barlang kiadásainak összege⁴: **3.552.100 Ft.**

- Ebből a hirdetésekre fordított összeg: **128.200 Ft.**

A kiadványokra szánt összegre sajnálatos módon csak nagyon kevés pénzt tudnak biztosítani, s ez tükröződik is a két barlang látogatottsági statisztikájában.

7.3. Eddigi törekvések a barlangok hatékonyabb turisztikai kihasználására

A barlangok vezetői a forgalom növelése érdekében napjainkig számos rendezvényt szerveztek

- A Pál-völgyi kőfejtőben két alkalommal, a Szemlő-hegyi-barlangnál egy alkalommal rendezték meg a *Nap-Nap Fesztivált*. Az esemény rock fesztivál

⁴ Forrás: Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság

lévén sok fiataalt vonzott, azonban a környezetben több kárt tett, mint amennyi plusz jövedelmet a barlangnak hozott, így a rendezvényt megszüntették.

- A környék lakóinak fellépésére szakadt meg az egy időben szerdánként megrendezésre kerülő *jazz-rock koncertsorozat*, mivel a zaj és a piszok az ő nyugalmaikat is veszélyeztette.
- 1993-ban "Jégfogyatkozás" címmel *jégkiállítást* szerveztek a Pál-völgyi-barlang belsejében. A rendezvényhez egy gyár szállította a számára fölöslegessé vált jeget, a résztvevők ezt használhatták fel jégszobrok készítéséhez.
- A Pál-völgyi-barlang minden évben megrendezi június 29-én a *Pál-napja rendezvényt*.
Ezen a napon ingyenes belépőjegyet biztosítanak, valamint a barlang udvarán különböző gyermekprogramokat (játékos vetélkedők, rajzverseny....stb.) szerveznek.
- 1989-től egy magánvállalkozó pár évig Katlan Klub néven *discót* üzemeltetett a Szemlő-hegyi barlang fogadóépületében. Az állandó szemetelés, dohányzás veszélyeztette a barlang higiéniáját és tisztaságát.
Az a törekvés, hogy a barlang a fogadóépület egy részének bérbeadásával növelje bevételeit alapvetően jó gondolat volt, az elhibázott lépés csak az volt, hogy a helyiséget egy olyan vállalkozásnak céljára adták bérbe, mely a barlang jellegével teljesen ellentétben állt. Ekkor döntött úgy a barlang vezetése, hogy a helyiséget a *gyógyterápiás célra* bérbe adják a Szent János Kórháznak.

7.4. Marketing, propaganda

A barlangok által kiadott jelenlegi kiadványok (prospektusok, tájékoztatók, képeslapok) - melyeket a barlangok pénztárában a látogatók megvásárolhatnak - évekkal ezelőtt készültek, a bennük lévő információk elavultak, sok esetben nem tükrözik a valóságot. Szöveganyaguk nem helytálló, a bennük szereplő fotók pedig körülbelül húsz évvel ezelőtt készültek.

Jelenleg van folyamatban egy új, A5-ös nagyságú leporellószerű kiadvány szerkesztése. Az új tájékoztató füzet friss információkat, színes fotókat fog tartalmazni.

Mivel az évi reklámcélra rendelkezésre álló pénzösszeg rendkívül alacsony, ezért külön idegennyelvű füzet kiadására nincs mód, a külföldiek számára egy egyoldalas angol-, ill. egy németnyelvű betétlap kerül a magyar nyelvű kiadványba.

Régebben terveztek egy ingyenes, egyoldalas színes szórólap elkészítését, melyeket információsirodába, utazási irodákba, és a közelben található szállodákba, panziókba szerettek volna szétteríteni, a megvalósítás sajnos azonban időközben elakadt.

Mivel a barlangok látogatóinak zömét iskolai csoportok teszik ki, a jelenlegi vezető az általános iskolák igazgatóihoz, valamint az önkormányzatok oktatási osztályára szokta a kiadványokat eljuttatni.

A barlangok részt vesznek a Budapest Kártya programjában. A kártyabirtokosok kártyájuk felmutatása ellenében a barlangot díjmentesen látogathatják.

A külföldiek viszonylag nagyarányú érdeklődése részben a Malévnek köszönhető. A légitársaság Budapestről szóló állandó kiadványában rendszeresen foglalkozik a budai barlangokkal.

Propagandaanyag készítésében a külföldi cégek nagyobb érdeklődést mutatnak a hazaiaknál. Az elmúlt években holland, ill. német turisztikai magazinok keresték fel a barlang vezetőjét, azzal a céllal, hogy a budai barlangokat lapjukban bemutathassák.

Az érdeklődők közül csak azokkal a cégekkel tudnak együttműködni akik szolgáltatásikért anyagi ellenszolgáltatást nem várnak. A német magazin pl. filmet, fotókat szeretett volna a területről készíteni saját költségére, a németországi barlangászat szerelmeseinek figyelemfelkeltése céljából.

7.5. Fejlesztési tervek, pályázatok

- A jelenlegi vezető kezdeményezésének, s egy megnyert pályázatnak köszönhetően a Pál-völgyi-barlangban most indult meg egy teljeskörű rekonstrukció.

A pályázat útján a barlang 2 millió Ft.-ot nyert el műszaki berendezéseinek és kiépített szakaszának felújítására. A beruházás elengedhetetlen volt, mivel az elektromos berendezések az érintésvédelmi szempontoknak már nem voltak megfelelőek, a barlang velük már nem működhetett biztonságosan.

Az előreláthatólag két évet igénybevevő felújítás keretében sor kerül a barlang elektromos berendezéseinek cseréjére, új világítás technikát, új korlátokat, lépcsőket, létrákat szerelnek fel.

A munkálatok ideje alatt a barlang teljes lezárására - eltekintve egy rövid téli időszakot - nem lesz szükség, a rekonstrukciót szakaszonként fogják megoldani.

• **Folyamatban lévő megpályázott támogatások:**

- A Szemlő-hegyi-barlang liftaknájának lefedése
A beruházásra - a jelenlegi megoldás életveszélyessége miatt - elengedhetetlenül szükség volna. A jelenlegi faszerkezet erőteljesen gombásodik, s ez a barlang levegőjének esetleges fertőződését is jelentheti.
- A Szemlő-hegyi-barlang kiépítéséhez kapcsolódó kiegészítők felújítása
(Korlátok, vaslépcsősor.....rekonstrukciója)
- A jelenlegi vezető szeretne a közeljövőben egy tanulmánytervet készíttetni a Szemlő-hegyi-barlangba korábban tervezett lift beüzemelésének megvalósíthatóságáról. A beruházás jelenlegi becsült forrásigénye 40 millió forint. Abban az esetben, amennyiben a lift beüzemelése anyagi okok miatt nem megvalósítható, a vezető egy olcsóbb megoldással, de mindenképpen szeretné megoldani a gyógyterápia és a turizmus térbeli elkülönítését, lehetővé téve ezzel a túrák és a terápia egyidőben történő lebonyolítását..

8. Keresletelemzés

8.1. A barlangok látogatóinak összetétele

Az elmúlt években a forgalom összetételére a következők a jellemzőek:

- A forgalom döntő hányadát a belföldi turisták teszik ki, közülük is a diákok, és iskoláscsoportok többsége a jellemző

→ A belföldi látogatók mellett egyre jelentősebb a külföldi érdeklődés is, amelynél szintén a fiatalok túlsúlya a jellemző

→ A külföldről leginkább azokból a viszonylag kis területű európai országokból érkeznek a turisták, melyek területének nagy részét, vagy egészét síkság borítja.

Ezek az országok elsősorban: - Hollandia

- Dánia

- Litvánia.

Rajtuk kívül az amerikai, a francia és a német turisták azok akik fokozott érdeklődést mutatnak a barlangturizmus iránt.

→ A forgalmasabb nyári hónapokban a külföldi érdeklődők száma eléri az átlag 30 - 40%-ot.

8.2. A Pál-völgyi- és a Szemplő-hegyi barlangok forgalmi adatainak elemzése

"Abban a 2 milliós városban, ahol évente több millió külföldi, és jelentős számú belföldi turista is megfordul, igen szerény eredmény a Pál-völgyi-barlang átlag 40 ezer, és a Szemplő-hegyi-barlang átlag 20 ezer fő körüli látogatószáma.

A két barlang reális - a műszaki lehetőségek és a barlangvédelmi szempontok figyelembevételével becsült - évi vendégforgalmi kapacitása a Szemplő-hegyi barlang esetében 80-100 ezer, a Pál-völgyi-barlang esetében 100-120 ezer fő lenne.⁵"- olvashatjuk abban az 1993-ban kiadott kiadányban, mely a Rózsadombi

⁵ Forrás: Ajánlás a Rózsadomb és környéke termálkarsztja UNESCO Világörökség-listára történő felterjesztéséhez -MKBT, 1993. 8. fej., A terület nagyközönség számára megnyitott barlangjai, p. 47.

termálkarsztot az UNESCO Világörökség-listára való felterjesztésének ajánlását tartalmazza.

Sajnos 1993 óta eltelt pár év alatt a két barlang látogatottsága olyan mértékben lecsökkent (főleg a Szemlő-hegyi barlangnál), hogy lassan az átlag 20, ill. 40 ezer látogatószám nem időtálló adat.

A látogatottság alacsony mértékét alapvetően a propaganda csaknem teljes hiánya okozza, hiszen a fővárosba látogatók szinte semmiféle információhoz nem jutnak a páratlan látványosságokról.

Az alábbi táblázat a két barlang látogatottságának változásait mutatja 1986 és 1996 között:

	A Pál-völgyi-barlang látogatóinak száma (fő)	A Szemlő-hegyi-barlang látogatóinak száma (fő)
1986	44241	19739 ¹
1987	38451	40882
1988	41336	25740
1989	44735	23022
1990	45932	22783
1991	36305 ²	15067
1992	35013 ³	22049
1993	39570	11733 ⁴
1994	47715	11425 ⁴
1995	39004	9783 ⁴
1996	28699	6927 ⁴

1: október 30-tól nem üzemelt

3: nov., dec.-ben zárva tartott

2: decemberben csak hétvégeken
volt látogatható

4: márc. 1-től okt 31-ig üzemelt

2.sz. táblázat A Pál-völgyi- és a Szemlő-hegyi-barlang látogatottsága 1986 és 1996 között
A táblázat adatainak grafikai ábrázolását a 3. számú melléklet szemlélteti.

A Pál-völgyi-barlangnál a látogatók száma az 1960-as nyitás óta - kisebb ingadozásoktól eltekintve tartósan meglehetősen "magas".

A Szemlő-hegyi-barlangnak egyedül 1987-ben sikerült megelőznie a Pál-völgyit, ami valószínűleg az 1986-os nyitás jó propagandamunkájának volt köszönhető. Az 1987-et követő években viszont a Szemlő-hegyi-barlang látogatottsága jelentősen elmarad Pál-völgyiétől, 1993 és 1996 között (mikor a barlang a téli időszakban zárva tartott) ez az adat még szembetűnőbb.

A különbség oka egyrészt pszichológiai: a Pál-völgyi-barlang már mélyebben beépült az emberek tudatába, hiszen évtizedeken keresztül csak ez az egyetlen barlang volt látogatható a fővárosban turisták számára.

A hátrány elsősorban a barlang "fiatal" korának és a nem megfelelő információs- és propagandamunka hiányának köszönhető.

Másodsorban a Szemlő-hegyi barlang lemaradását a túra jellege is okozhatja.

Mivel a két barlang látogatóinak többsége a fiatal korosztályból, s főleg iskoláscsoportokból kerül ki, tanáraik inkább a Pál-völgyi-barlangot választják, feltételezve, hogy a túra kalandossága jobban izgatja a gyerekeket, mint a Szemlő-hegyi-barlang lélegzetelállító formavilága.

A különbség ellensúlyozására vezették be annak idején a mindkét barlangba érvényes kombinált belépőjegyet, ám ezt a lehetőséget a turisták elhanyagolható százaléka vette igénybe. Mivel az akkori jegy előállítási költsége viszonylag magas volt (a jegy egy része képeslapként is szolgált), alkalmazását rövidesen megszüntették. A közelmúltban bevezettek egy alacsony előállítási költséget igénylő kombinált jegyet, de egyelőre ezt is a látogatók körülbelül 10 % - a veszi csak igénybe.

9. SWOT analízis

Erősségek:	Gyengeségek:
• Gyönyörű természetes környezet, védett természeti értékekkel • Kedvező földrajzi fekvés, kilátás a városra • Egyediség: nagyszámú védett természeti érték egy fővárosban • Jó megközelíthetőség • A terület viszonylagos magas szintű infrastrukturális szintje • Változatos kiegészítő termékek a környéken: kirándulási lehetőség, mountain bike-os kerékpárutak, éttermek, vendéglők, szállodák..... • A sajátos barlangi klíma, mely elsősorban légzőszervi megbetegedések ellenszere • A barlangok hőmérséklete, mely állandóan kb.15 °C, ezért alkalmas program rosszidő esetén, szintén kellemes kikapcsolódás a nyári kánikulában	• Kevés információ a turisták felé, kevés propaganda anyag, nem elegendő marketingtevékenység • A személyzetben a megfelelő számú gazdasági és marketing szakemberek hiánya • Látogatók nem megfelelő magatartása miatti rongálás, szemetelés • A Pál-völgyi-barlang fogadóépületének állapota • A beépítettség miatti veszélyeztetettség • Az állami szerepvállalás nem elegendő volta • Csekély anyagi források
Lehetőségek:	Veszélyek:
• Egyediség: a főváros kínálatának sajátos, nemzetközileg is versenyképes színfoltja • A természetvédelem és a turizmus hatékony együttműködése • Természetvédelmi-központú tudatformálás: természetvédelmi előadásokkal, szemináriumokkal, filmekkel, diákkal a felnőttek esetleges rossz beállítottságának átformálása, a gyerekek gondolkodásában pedig a természetvédelem fontosságának kialakítása • A földtani és szerkezeti adottságok alapján valószínűsíthető, hogy a már ismert járathálózatnak a többszöröse rejtőzik a földfelszín alatt • Megfelelő mennyiségű anyagi forrás esetén egy egészen különleges turisztikai termék kialakítása: pl.: földalatti témapark...stb. • Megfelelő anyagi forrás esetén a gyógyturizmus kialakítása a barlangokban • Állami szerepvállalás növekedése, külföldi szervezetek segítsége	• A turizmus fokozódásával, nem megfelelő időbeni eloszlásával a barlangok terhelése nő • A látogatók nem megfelelő magatartásukkal visszafordíthatatlan folyamatokat okoznak a képződményekben → a termék vonzereje csökken • A beépítettséggel együttjáró problémák miatt felborul a barlang természetes rendszere → a vonzerő megsemmisül • A szakmai szervezetek, hatóságok nem megfelelő kooperációja, egymás munkájának nem megfelelő kiegészítése → a vonzerő védelme nem elég hatékony, termékfejlesztése elé akadályok hárulnak

10. Egyéb kínálati elemek elemzése

Ahhoz, hogy a természeti vonzerők feledhetetlen élményt nyújtsanak, hogy hozzájáruljanak az élménydús, aktív rekreációhoz, természetesen komplex turisztikai termék kialakítása szükséges.

Biztosítani kell a hegyvidék környezetéhez alkalmazkodva a megfelelő infrastruktúrát; kiránduló- és pihenőhelyeket, szálláslehetőségeket, információs irodákat, sportolási és szórakozási lehetőségeket, szervizhálózatot, vagyis minden olyan elemet, mely hozzájárul a turista elégedettségéhez.

A következőkben ezen kínálati elemeket szeretném elemezni:

10.1. Szálláslehetőségek

A Budai-hegyvidékre érkező turistákat általában két nagy csoportra oszthatjuk:

- Az egyik csoportba tartoznak azok a turisták, akik 1-2 napnál hosszabb időre szállnak meg, s a területen található magas kategóriájú szállodákat, panziókat veszik igénybe. Közéjük az alábbi turisták tartoznak:
 - ↪ Külföldről érkező, magas fajlagos költségű turisták, akik üzleti útra, vagy konferenciára érkeznek a fővárosba, s programjuk megengedheti, hogy a központi elhelyezkedésű szálloda helyett, esetleg egy hegyvidéki mellett döntsenek.
 - ↪ Magas jövedelmű külföldi, vagy belföldi turisták, akik városlátogatásra, kulturális rendezvényekre érkeznek Budapestre, ám tudatos egészséges életvitelük miatt jobban kedvelik, a hegyvidéki, természetes környezetben található szálláshelyeket.
 - ↪ Hazánkba érkező külföldi vadászcsoporthok.

- A másik csoportba a sport- és hobbyturizmus résztvevőit sorolhatjuk, azokat a főleg belföldi turistákat, akik egy, maximum két éjszakát töltenek el a hegyvidéken, általában a hétvégeken.

Közülük sokan a hobbyjukra szeretnének, fél, esetleg pár napot áldozni.

Ők a hegyvidéket kirándulás, síelés, kerékpározás, barlangászat.....céljából keresik fel.

E csoport tagjai az alacsonyabb árfekvésű turistaházakat, kulcsos-házakat, panziókat, kempingeket veszik igénybe. Ez egyrészt anyagi helyzetükkel magyarázható, másrészt a kirándulók kalandos túrái, s a hozzá kapcsolódó sajátos jelleghez szinte hozzátartozik egy sajátos hangulatú turista-, vagy kulcsos-ház.

10.1.1. A terület nagyobb szállodái

A területen több nagyobb szálloda és panzió található. A teljeskörű szállodaelemzésre dolgozatom ezen részében nem térnék ki, azonban a közelmúltban történt változásokat, illetve az általam kiemelkedőnek tartott szolgáltatást nyújtó hoteleket fontosnak tartom kiemelni.

- **Hotel Ifjúság*****

Bp, 1024 Zivatar u. 1-3.

A vendégéjszakák száma 1990 óta csökkenő tendenciát mutat, ennek következtében a szálló kihasználtsága jelentősen mérséklődött.

Talán a nem megfelelő hatékonyság volt az oka annak a kormánydöntésnek, hogy a hotel épülete lett a székhelye az új *Európai Ifjúsági Központnak*.⁶

⁶ Forrás: Népszabadság, 1995 december

Az Ifjúsági Központ, mely az Európa Tanács első kelet Európában létesített intézménye, 1995-ben nyitotta meg kapuit az érdeklődők előtt.

Az intézmény különböző témakörökben (emberi jogi, szociális, környezetvédelmi, oktatási) szervez nemzetközi tanácskozásokat, valamint az Európa Tanács testületei is használják az épületet.

Az Ifjúsági Központban lehetőség van különböző iskolarendszeren kívüli képzéseken, nyelvtanfolyamokon való részvételre. Az érdeklődők szemináriumok alkalmával elsajátíthatják pl. a viták, vagy a társadalmi események szervezésének technikáját.

Az épületben egy információs központ működik, mely segítségével a fiatalok megtudhatják hol, milyen továbbtanulási, illetve elhelyezkedési esélyeik vannak.

Adatbázisuk az Interneten keresztül is hozzáférhető.

- **Hotel Rózsadomb*****

Bp., 1025 Vérhalom u. 17.

A hotel évekig a SZOT gyógyüdülőjeként üzemelt, majd megszüntették gyógyüdülő jellegét, s ezután már mint Budapesti SZOT üdülőként volt ismert.

A redszerváltás után a többi SZOT üdülővel együtt várt sorsára.

Jelenleg a Magyar Nemzeti Üdülési Alapítvány kezelésében van az épület. Az alapítványhoz tartozó, Hunguest Rt. 1995-ben létrehozott egy vegyesvállalatot az amerikai Berrington céggel, a hajdani 36 tagszállóból álló SZOT üdülő korszerűtlen épületeinek felújítására.

• **Petneházy Country Club*****

A Bp., 1029 Adyliget, Feketefej u. 2-4.

A Club Hotelben 1, illetve 2 szobás skandináv stílusú összkomfortos luxus faházak találhatók, melyekben saját szauna biztosítja a vendégek kényelmét.

A terület elegáns, magas kategóriájú szálláslehetőségei közül szinte az egyetlen, melynek épületei *tökéletesen beleilleszkednek a hegyvidéki környezetbe*. A házak csodálatos környezetben helyezkednek el, kialakításuk "igazi ökoturisztikai" szempont szerint történt.

Az üdülőközpontban uszoda, tenispálya, golfpálya áll a vendégek rendelkezésére, van mód kerékpárkölcsönzésre, a szálló közvetlen szomszédságában, a Petneházy Lovascentrum és Huszárcsárdában pedig lovaglási lehetőségre.

A lovascentrum Magyarország legelegánsabb lovaspályája, a hozzá kapcsolódó látványistálló különleges élményt nyújt.

Az 1996-ban felavatott létesítmény a magyar lovassport barátainak kedvelt helye, ahol a pónilovaglástól kezdve a terepre való kihajtásig, a sétakocsikázásig mindenre lehetőség van.

A lovascentrum huszár és csikós bemutatókat rendez, ám a régi dicsőség felevenítése mellett ma már a díjlovaglás barátainak is kedvelt pályája, rangos versenyek házigazdája.

A Club Hotel egyediségét fokozza saját helikopter-leszálló pályája, valamint a hőlégballonozási lehetősége.

A fent említett szállodákon kívül a területen az alábbi nagyobb szállodák találhatók:

- **Hotel Rege*****

Bp., 1021 Pálos u. 2.

- **Agro Hotel*****

Bp., 1121 Normafa u. 54.

- **Normafa Hotel*****

Bp., 1121 Eötvös út. 52-54.

- **SAS Club Hotel*****

Bp., 1121 Törökbálinti út. 51-53.

10.1.2. Turistaszállások és kempingek

A Budai-hegyvidékre számos olyan turista, kirándulócsoporthoz érkezik, akik rövid ittartózkodásuk alatt az alacsonyabb árfekvésű szálláshelyeket szeretnék igénybe venni. Régebben a sport-, és hobbyturizmus résztvevői könnyebben tudtak szállást találni, mivel a területen számos turistaház üzemelt.

Sajnos ezek a turistaházak mára már bezártak, tönkrementek vagy átalakították régi funkciójukat.

A kirándulók mai lehetőségei szerények: találhatunk néhány kizárólag nyáron nyitvatartó Youth Hostelt, valamint egy kempinget a Hárs-hegyen, mely szép

környezetben fekvő sátorhelyekkel és bungalókkal várja vendégeit.

A volt Csillebérci Úttörőtábor helyén Csillebérci Szabadidő- és Ifjúsági Központ néven egy széleskörű szolgáltatást nyújtó, színvonalas szálláslehetőség áll a vendégek rendelkezésére.

10.2. Kirándulási lehetőségek, kilátók

A Budai-hegyvidéket számos túraútvonal szeli át. Ezeken az útvonalakon jelzések, s táblák segítik a kirándulókat a tájékozódásban.

A kirándulóhelyek berendezéseiről, vagyis a pihenőhelyekről, esőházakról, padokról, asztalokról, tűzrakóhelyekről, szemétgyűjtőkről a Pilisi Erdőgazdaság gondoskodik.

Egy, az Erdőgazdaság által készített tanulmányban, mely számba veszi a Budai Parkerdő berendezéseit, meglepőnek találtam, hogy a területen sehol nem üzemelnek nyilvános illemhelyek, vagy mosdók.

A hegyvidék északi részén a Hármashatár-hegyi kirándulóhelyek a legzsúfoltabbak, amin szükséges lenne enyhíteni.

A térség csaknem egész területe kiválóan alkalmas fél-, vagy egésznapos hétvégi kirándulásokra.

Kirándulásainknak gyakran a kilátók a célpontjai, melyekről gyönyörködhetünk a környező vidék csodálatos panorámájában.

A területen található kilátók:

• **Árpád kilátó**

A Látó-hegy fenyőkkel beültetett csúcsán található

a fedett, teraszszerű, népies stílusú fa kilátót 1929-ben építették.

Szép kilátás nyílik róla a hegység déli és nyugati vonulataira, a Hármashatár-hegyre, s a kanyargó Dunára a pesti városrészekkel.

A közeli látvány a sokat vitatott magas toronyházakkal már lehangolóbb.

• **Nagy-Hárshegyi kilátó**

A kilátó Kaán Károlytól kapta nevét. Tág horizontú kilátást nyújt egészen a Börzsönyig, sőt tiszta időben egészen a Mátraig el lehet látni róla.

• **József-hegyi kilátó**

A kőből épült kilátóhoz lépcsősor vezet fel. A kilátóból csodálatosan áttekinthető a Budai-hegység egész vonulata

10.3. Sportolási lehetőségek

A kirándulásokon kívül változatos sportolási lehetőségekre is módunk van a Budai-hegyvidék ezen területén:

- Itt volt a magyar vitorlázó repülés egyik első előotthona. A repülőtér 1933-1968-ig üzemelt, majd 1972-ben a mai Műegyetemi és Mezőgazdasági Repülőklubja használta. 1990-ben visszakerült a sportrepülés használatába. Jelenleg a sportrepülés fellegvára: a repülőtéren vitorlázórepülésre, sárkányrepülésre, valamint motoros sárkányrepülésre van lehetőség.

A repülőtér tulajdonjoga jelenleg vitatott. A III. kerületi önkormányzat, ill. a Műegyetemi Club szállt versenybe a tulajdonjogért. A sportolók szerint a pálya annyira speciális környezetben található, hogy megközelítése csak profi repülősök számára biztonságos. Az önkormányzat viszont hosszútávon ígéretesnek tartja a repülőtér sportturizmusba való bekapcsolását.

- Az elmúlt években egyre több biciklist látunk a hegyek lankáin kerékpározni. A Budai-hegyvidéken egyre több, és egyre jobb, új kihívást jelentő mountain-bike pályák várják a kerékpározás szerelmeseit.

- A területen a síelés barátai is találhatnak síelésre alkalmas kisebb pályákat. Ilyen például a Hármashatár-hegy tetején kialakított szánkó és sípálya.

- A barlangászat szerelmesei különböző barlangászklubok által meghirdetett speciális túrákon vehetnek részt.

A túrákhoz természetesen amatőrök is csatlakozhatnak, azonban óvatosnak kell lenni, mivel ezek a túrák csak kifogástalan egészségi állapotban "veszélytelenek".

A túrák egyrészt a kiépítetlen barlangjainkban folynak: a Mátyás-hegyi-, a Ferenc-hegyi, a Báthory-, a Molnár János-, valamint a legújabban felfedezett Buda-barlangban, másrészt a Pál-völgyi-, és a Szemlő-hegyi barlang kiépítetlen szakaszaiban.

- Mindezek mellett a friss levegőn való kocogás, tájfutás is kellemes időtöltést nyújthat a sportolni vágyóknak.

- Régebben népszerűek voltak az ún. erdei tornapályák.

⇒ Egy tornapályát még találhatunk a Görgényi úti Erdészeti Bemutatónál.

A pályán körülbelül 100 méterenként 1-1 állomást találunk, ahol rajzos táblák mutatják az elvégzendő tornagyakorlatokat négy nehézségi szinten.

10.4. Étkezési lehetőségek

A Budai-hegyvidék vendéglátóhelyekkel meglehetősen jól ellátott, dolgozatomban azonban három éttermet szeretnék kiemelni a legnépszerűbbek közül:

- A Szépvölgyi úton találhatjuk az *Erdei Lak Kisvendéglőt*, és a *Fenyőgyöngye Éttermet*.

Mindkettő szépen kialakított, barátságos hangulatú étterem, mely berendezéseivel, s építészeti stílusával beleillik a hegyvidéki környezetbe.

A vendégek speciális erdei vadételek széles választékából válogathatnak.

- A Hármashatár-hegy tetején található az *Udvarház Étterem*.

Az étterem a magas kategóriájú, a magas árszínvonalú elegáns éttermek közé tartozik.

Igény szerint magyaros műsort szolgáltatnak a vendégeknek, akik az itt eltöltött idejük alatt az egész város csodálatos panorámájában gyönyörködhetnek, hiszen az étterem asztalaitól rálátásuk van egész Budapestre.

10.5. Közlekedés

⇒ A Budai-hegyvidék jó minőségű aszfaltutakkal ellátott terület, s ez sokat számít azoknak a kirándulóknak, akik saját gépkocsijukkal közelítik meg a kirándulóhelyeket, s onnan folytatják tovább útjukat.

Az autótutaknak varázslatos hangulatot kölcsönöz, hogy azok egyes részekén erdőkön át, kanyarogva vezetnek a népszerű kirándulóhelyek felé.

A Budai Erdészeti az autósokra is gondolt: parkolókat létesít, külön kör-túra útvonalakat alakított ki számukra, illetve jelzésekkel látja el az utak mentét, minden túraútvonalat más-más színnel jelezve.

⇒ A természetjárók közül sokan természetesen tömegközlekedési eszközzel közelítik meg a területet.

A kirándulóknak lehetősége van többféle autóbuszjáratokkal megközelíteni a népszerű kirándulóhelyeket. A sűrű járatok nagymértékben megkönnyítik a kirándulók, és a turisták közlekedését, mivel segítségükkel 5-30 perces úttal elérhetik célállomásukat.

Ezek a zöld jelzésű - a korábban közlekedő buszokhoz képest környezetkímélőbb üzemelésű- buszok a Batthyány térről, a Kolossy térről, illetve az óbudai Szentlélek térről indulnak.

III. Javaslatok a terület egészének hatékonyabb turisztikai kialakítására

Amikor a terület egészének turisztikai fejlesztésében gondolkodunk, a turistákat, csakúgy mint a szálláslehetőségeknél két főcsoportra célszerű osztani.

- Az egyik az üzleti, és gyógyturizmusban résztvevők csoportja, akikre általában a magas fajlagos költség a jellemző.
- Másik főcsoport a sport-, és hobbyturizmus résztvevői, akiket alacsonyabb fajlagos költség jellemez, de nagyobb arányban képviseltetik magukat a hegyvidék turizmusában.

Mivel a két főcsoport egymástól jelentősen különböző marketing tevékenységet igényel, ezért az alábbiakban külön vizsgálom őket.

1. Üzleti és gyógyturizmus

Üzleti, és városlátogató turizmus

- Ennek a célcsoportnak a tagjai nem azok a üzleti turizmusban résztvevő turisták, akik 1-2 napos üzleti útra érkeznek hazánkba, s programjuk általában meglehetősen szoros, hanem esetleg 1, vagy annál több hetet töltenek a városban, s a magas kategóriájú szállodákat veszik igénybe.

A területen található szállodák forgalmi adatai szerint a vendégéjszakák számának aránya jóval a magasabb a külföldi vendégek esetében mint a belföldi turisták javára.

- Ők azok a külföldiek, akiknek egészség-, és környezettudata az átlagosnál magasabb, ezért szívesebben választják a friss levegőjű, hegyvidéki szállodákat mint a belvárosi hoteleket.
- Ebbe a csoportba sorolhatjuk azokat a városlátogatók céljából hazánkba érkező turistákat is, akik a fent említett okokból kifolyólag, szintén a hegyvidék szálláslehetőségeit részesítik előnyben, a belvárosi szállodákkal szemben.

A jövőbeni fejlesztésnél a fenti szempontok figyelembevételével kellene a marketing munkát folytatni.

Azokban a szállodákban ahol az üzleti turizmus jelentős, bővíteni kell az ehhez kapcsolódó szolgáltatások körét, vagyis számítógép, fax, fénymásoló, Internet használat lehetőségének, azonkívül különböző méretű tárgyalótermek, s az ehhez szükséges technikai berendezések biztosítását.

Gyógyturizmus

A terület szállodái közül a volt Hotel Rózsadomb lenne alkalmas arra, hogy az alatta fakadó termálvizet kihasználva gyógyszállóként működhessen. A szálló szomszédságában találhatjuk a Lukács gyógyfürdőt, az Országos Reumatológiai és Fizikoterápiai Intézetet, valamint a Malom-tóval összefüggő Molnár-János barlangot.

Több mint 20 évvel ezelőtt (1974), az Egészségügyi Minisztérium tanulmányt készített a barlang gyógyászati hasznosítására., majd a tanulmány alapján a Természetvédelmi Hivatal elkészítette a szükséges műszaki terveket.

A tervek alapján a barlangot felvonó kötötte volna össze az akkori SZOT gyógyüdülővel, az Országos Reumatológiai és Fizikoterápiai Intézettel egy alagúttal kapcsolódott volna, a Lukács fürdőhöz pedig egy földalatti átjárót terveztek.

A barlangban 20 beteg számára alkalmas fekvőhelyiséget alakítottak volna ki.

A terv annak idején 17 millió Ft-os beruházást igényelt volna.

Amennyiben a terv megvalósult volna egy nemzetközileg is egyedülálló gyógykomplexum alakulhatott volna ki a fővárosban.

Bár a terület már túlzott mértékben beépült, - már meglévő épletek bevonásával alkalmas lenne plusz egy, maximum két gyógyszálló létesítésére, hiszen a főváros gyógyszállóinak kihasználtsága folyamatosan meglehetősen magas.

2. Sport-, és hobbyturizmus

Ebbe a célcsoportba azok a turisták tartoznak akik hobbjuk miatt utaznak a területre: ők a hegymászók, barlangászok, vagy azok, akik egyszerűen csak szeretnek túrázni, kirándulni.

Erre a szegmensre a belföldiek túlsúlya jellemző, azonban a külföldiek részéről is egyre nagyobb az érdeklődés.

Egy 1993-ban készült, hazánkba érkező külföldiek motivációját vizsgáló felmérés szerint szinte az összes megkérdezett ország képviselői megemlítették a kerékpározási lehetőségek hiányát.⁷

⁷ A Magyarországra látogató külföldiek turisztikai motivációi, véleményei és kiadásai, Konfidencia Kft.-Professzor Kft., Budapest, 1993

Mivel a barlangok külföldi vendégkörére éppen azon országok túlsúlya jellemző, ahol a kerékpározásnak hagyományai vannak, valamint hazánkban is egyre nagyobb népszerűségnek örvend a kerékpározás, a területen érdemes lenne jóval több kerékpárkölcsonzót, szervizt létesíteni, a szállodákban, panziókban pedig kerékpárkölcsonzési lehetőséget biztosítani.

Érdekes kezdeményezés lenne speciális "Bringás Büfék", sajátos hangulatú kerékpáros pihenők kialakítása.

A kerékpáros pihenők a hegység forgalmasabb gócpontjainál lennének kialakíthatók, s egyben szervizként, pihenő- és elsősegélynyújtó helyként is funkcionálnának.

IV. Javaslatok a barlangok hatékonyabb turisztikai hasznosítására

1. A tárgyi feltételek javítása

A Budai-hegyvidék forgalmas kirándulóhelyein szükség lenne olyan információs irodákra, mely kiemelten foglalkoznának a védett barlangokkal, de természetesen nem rekesztenék ki a főváros többi részét sem.

A Szemlő-hegyi-barlangban középtávú célként jó lenne megvalósítani a régebben tervezett lift beüzemelését.

Amíg a lift beüzemelése nem lehetséges, addig a barlangnak két emeletnyi része kihasználatlan, mind a turizmus, mind a gyógyászat elől elzárva létezik.

A vetítőterem helyreállítása mindenképpen az első feladatok között kellene, hogy szerepeljen, hiszen a természetvédelmi filmek vetítése, s az itt rendezett szemináriumok, előadások (a látogatók számára is), mind-mind hozzájárulna a természetvédelmi tudatformáláshoz.

A teremben tartandó állandó programokról műsorfüzetet lehetne kiadni, és eljuttatni a környék iskoláinak, lakosainak. Hétvégenként a gyermekek számára játékos természetvédelmi délelőtti lehetne szervezni. A pár órás program keretében a gyerekek játékos vetlkedők, filmvetítés, rajzolás, festés, báb....stb. készítése során ismerkedhetnének a természettel, és a környezetünkkel való egészséges együttéléssel. Így egyrészt "gyermekmegőrzőként" is funkcionálna, másrészt hozzájárulna gyerekek környezettudatos gondolkodásmódjának kialakításához. A játékos délelőtt/délutánokat a téli időszakokban a Szemlő-hegyi-barlang vetítő és fogadótermében, a melegebb hónapokban pedig a Szemlő-hegyi-barlang feletti parkban, ill. a Pál-völgyi-barlang parkosított katlanszerű völgyében lehetne megoldani.

Iskolás csoportoknak kihelyezett földrajz, biológia, vagy környezetismereti órákat lehetne tartani a teremben és a parkokban.

Ahhoz, hogy a Szemlő-hegyi barlang felett elhelyezkedő park újra az eredeti tervek szerint (tómedence, tájékoztató táblák...stb.) üzemelhessen, talán az egyetlen megoldás egy parkőr felvétele lenne.

A kerékpáros turizmus tekintetében, ahhoz hogy a barlangok megfelelő kapcsolódási pontjai legyenek a területet behálózó kerékpárutaknak, a barlangoknál meg kellene oldani a kerékpárok biztonságos tárolási lehetőségét.

2. Személyi feltételek javítása

A személyi feltételek tekintetében, a jelenlegi dolgozók mellé szükség lenne olyan gazdasági-turisztikai, vagy gazdasági-marketing szakemberekre, akik "tudatosabban" irányítanák a barlangok működését, kapcsolatot tartanának a

megfelelő szervezetekkel: információs- és utazási irodákkal, szállodákkal, diákszállókkal, panziókkal és campingekkel. Felkeresnék az utazási irodákat, együttműködési szerződéseket kötnének velük; s az irodák programjaikba beépíthetnék a barlanglátogatásokat

Ezek a szakemberek lennének azok, akik a propagandával foglalkoznának, ill. minden lehetséges bevételnövelő tevékenységet lehetőség szerint megszerveznének és beindítanának, valamint a humán erőforrás gazdálkodás is az ő feladatuk lenne.

Kialakítanák a dolgozók nagyobb érdekeltségét a forgalom növelésében és a költségek csökkentésében. Hatékonyabb lenne bevezetni a dolgozók jutalékos rendszerben történő bérezését, valamint támogatni nyelvtanulásukat.

Érdekesebbek lennének a túrák, ha a vezetés alkalmazkodna a különböző csoportok összetételéhez. A túravezetés alkalmazkodna a látogatók korához és típusához: iskoláscsoport részére játékosabb, "érdekesebb" lehetne egy túra, külföldi hobby-barlangászoknak számára pedig már több szakmai kifejezés kerülhet a "vezetés" szövegébe.

3. Marketing, propaganda javítása

A természetvédelmi területek állami kézben vannak, ezért elsősorban az állam feladata ezek fejlesztésének, propagandájának finanszírozása.

Természetesen ez nem egyszerű feladat, hiszen a központi anyagi források meglehetősen szűkösek.

A kiadványokban előnyös lenne, ha kiderülne belőlük, hogy melyik korosztály, melyik barlangban találja meg a neki megfelelő programot. A megfelelő kiadványokat el kellene juttatni a megfelelő szállodákhoz, információs irodákhoz, beutaztatással és belföldi turizmussal foglalkozó utazási irodákhoz.

A külföldi vendégkör egyrészt azokban az országokban keresendő, melyek területén nem találhatóak hasonló természeti kincsek, másrészt pedig azokban, melyekben a barlangászatnak nagy hagyományai vannak.

Gyógyszállóink vendégkörének külön exkluzív túrákat lehetne szervezni, hiszen a barlangokat ugyanaz a termál- és gyógyvíz alakította ki, melyekért ők hazánkba utaztak.

A belföldi turisták között kiemelten kellene kezelni Budapest lakosságát, a külföldiek közül pedig azokat a már Budapesten tartózkodó külföldi turistákat, akiknek kitűnő félnapos kiránduló programot tudnának a barlangok biztosítani.

Mivel a külföldiek sokszor említik Magyarország gyengeségei között, hogy rossz idő esetén az ország kínálata programszegény⁸, fontos lenne hangsúlyozni, hogy a barlangtúrák akármilyen időjárás mellett kellemes programot biztosítanak.

4. További lehetséges bevételnövelő, kiegészítő szolgáltatások

• Sziklamászóiskola gyerekeknek a Pál-völgyi-barlang udvarában

A sziklamászóiskola egyben gyermekmegőrzőként is funkcionálna: míg a szülők többórás városnézésen, vagy egyéb olyan kulturális rendezvényen vesznek részt melyek a még fiatalabb korosztály érdeklődését nem kötik le, addig ez a szolgáltatás a gyermekeknek tartalmas, egész napos kikapcsolódást tudna biztosítani. - Így mind a szülők, mind a gyerekek saját igényeiknek megfelelően tölthetnék el szabadidejüket.

⁸ A Magyarországra látogató külföldiek turisztikai motivációi, véleményei és kiadásai, Konfidencia Kft.-Professzor Kft., Budapest, 1993

A megvalósításhoz szükséges költségtényezők:

-karabiner

-mellheveder

-bukósisak

-szög

Személyi feltételek:

- 2 fő oktató (akik elsősegélynyújtó vizsgával is rendelkeznek.)

- **Geológiai tanösvény létrehozása a Mátyás-hegyi barlang felett elterülő területen**

Ily módon a barlangtúrákhoz közvetlenül kapcsolódó felszíni túrákat is lehetne szervezni.

A barit sziklákon egy geológiai szakasz, valamint egy botanikai szakasz lenne megvalósítható, mely érdekes programot nyújtana a barlanglátogatás előtt vagy után.

- **Ökoturisztikai tanösvény a Szemlő-hegyi-barlang felett húzódó parkban**

Tájékoztató és okató táblák ismertetnék a terület növényeit, állatfajait, kőzeteit és ásványait.

Minden állomásnál lenne egy külön gyermek táblácska is, mely játékos kérdésekkel, esetleg interaktív játékokkal segítené a gyermekek számára a természet minél izgalmasabb megismerését.

- **Zenés programok szervezése a Pál-völgyi-, ill. a Szemlő-hegyi barlangban**

A barlangok nagyobb termeiben szervezhető - a terem befogadóképességéhez alkalmazkodó - zenés programok, hangversenyek, koncertek jelentősen hozzájárulnának a bevétel növekedéséhez.

5. A gyógyturizmus lehetőségei a barlangokban

Az utóbbi évtizedek kutatómunkájának köszönhetően, napjainkra már bizonyított tényné vált, hogy a barlangok levegője kedvező hatással van egyes légzőszervi megbetegedésekre.

Különösen fontos ez napjainkban, mikor egyre több ember szenved légúti és allergiás megbetegedésekben, köszönhetően részben az egyre növekvő levegőszennyezettségnek, részben pedig a nem megfelelő életvitelünknek.

A tudósok felismerései és a barlangászok egyéni tapasztalatai ösztönzőleg hatottak a az ezirányú kutatásokra.

A barlangi környezet sajátos klímája elsősorban az idült bronchitisben, és az asztmában szenvedő betegeknek nyújt enyhülést.

A barlangi klíma sajátos jellegének kialakulásában fontos szerepet játszik a barlangi légáramlás, a barlangba szivárgó víz, valamint a befoglaló kőzet.

A barlangi levegő összetétele a gyógyhatás legjelentősebb tényezője. A legfontosabb ún. állandó gázok (nitrogén, oxigén stb.) aránya csaknem megegyezik a felszíni légtömegek fő gáznemű alkotóinak arányával.

A szembetűnő különbségek az ún. változó gázok (szén-dioxid) arányában mutatkoznak.

Amennyire magas a barlangi levegő szén-dioxid tartalma, annyira elenyésző a felszíni légtérben kimutatható nitrit-, nitrát- és kénszármazékok, valamint a szén-monoxid aránya.

A természetes, zárt, nedves barlangok mikrobiológiai szempontból csaknem sterileknek tekinthetők, vagyis orvosi szempontból allergénmentes közegek.

A barlangok levegőjének gyógyító hatása a következő tulajdonságokban rejlik:

A barlangok gyógyászati szempontból fontos tulajdonságai	Gyógyhatás
-a levegő por-, csíra-, és allergénanyag mentessége →	káros ingerek kiküszöbölése
-a levegő bakteriális sterilitása →	-újrafertőződés lehetőségének kiküszöbölése
-a légtér átlagosnál magasabb CO ₂ tartalma → -az állandó 10 °C körüli hőmérséklet	-a légzésmélység fokozódása -az anyagcserefolyamatok felgyorsulása
- az aerosol magas CO- és Mg-ion tartalma →	- görcsoldó, gyulladásgátló, fertőtlenítő hatás
-kiegyenlített klímaviszony, egyenletes hőmérséklet -a levegő magas relatív páratartalma (80-100%) -jelentősebb légáramlásoktól (szél) való mentesség → -gyors légköri frontoktól, elektromos, barometrikus változásoktól való mentesség -magas radongáztartalom, felszíni sugárzásokban való szegénység (karsztbarlangoknál) -a szokatlan föld alatti csend, fényszegénység, stb. lélektani hatása	- stresszhatások kiküszöbölődése - szervezet megnyugtató - biológiai ritmus helyreállása - vegetatív idegrendszer tónusának kiegyensúlyozása - neuroendokrin szabályozás

3. sz. táblázat A barlangok gyógyászati szempontból fontos tulajdonsági és gyógyhatásuk

⁹Forrás: Kordos László: Magyarország barlangjai, Gondolat Kiadó, Budapest, 1984 71. - 72. o.

Kihasználva a barlangok különleges sajátosságait, valamint fővárosunk barlangokban való gazdagságát, a területen egy sajátos gyógyturisztikai termék kifejlesztésére lenne lehetőség.

A Szemlő-hegyi-, ill. a Molnár János barlangnak, adottságainál fogva különösen jó esélyei lehetnének, hogy bennük hosszú távon, magas színvonalú gyógyturizmus fejlődhessen ki.

V. Összefoglalás, a fejlesztés útjai

A dolgozatban javasolt fejlesztési lehetőségeket pénz-, és idősükségletük szerint feloszthatjuk: rövid-, közép-, és hosszútávú tervekre.

- **Rövidtávon** elsősorban a kirándulási lehetőségeket fejlesztésére lenne lehetőség. Fel kellene újítani a kirándulóhelyekhez szükséges erdei infrastruktúrát: a pihenőhelyeket, az esőházakat, a padokat, szemétgyűjtőket; valamint gondoskodni kellene kulturált mosdókról és illemhelyekről.
- **Középtávon** a barlangok beruházási tervei lehetnének megvalósíthatók kellő anyagi forrás segítségével. A jelenlegi túrákat kiegészítő szolgáltatásokkal lehetne bővíteni, a lehetőségek szem előtt tartásával új szakaszokat lehetne kiépíteni, és megnyitni a turisták előtt.
- **Hosszútávon** elgondolkodtató a gyógyturizmus fejlesztése a területen. A gyógykomplexumok létrehozása rendkívül nagy beruházási költséget, és marketingtevékenységet igényel, ezért a rendelkezésre álló anyagi források hiányában csak hosszútávon lehetnek megvalósíthatóak..

Összefoglalóan kiemelném, hogy kellő termékfejlesztéssel a budapesti barlangturizmus egy egyedülálló, sehol máshol a világon meg nem található terméké lenne fejlesztendő.

Budapest egy olyan sokoldalú, változatos turisztikai kínálatot biztosítani tudó város lenne, mely egyaránt otthont adna az üzleti- és kongresszus turizmusnak, a gyógyturizmusnak, a kulturális turizmusnak csakúgy, mint az ökoturizmusnak.

Ezen kívül az ökoturizmus fejlődése hozzájárulna a természetvédelem javításához, a turistákat környezettudatosabb gondolkodásra ösztönözné.

Ezeket a lehetőségeket úgy érzem ki kellene használnunk ahhoz, hogy egy nemzetközileg is versenyképes terméket alakíthassunk ki.

Amennyiben a Rózsadomb és környékének termékkarsztjának, mint egyedülálló természeti értéknek sikerülne felkerülni az UNESCO Világörökség-listára, úgy a fejlődésének gátat szabó anyagi problémák enyhülnének, s a terület végre elnyerné az értékeinek megfelelő megbecsülést.

Bízzunk benne!

Felhasznált Irodalom:

- Kessler Hubert -Morzsay Gábor: Barlangok útjain, vizein
Mezőgazdasági Könyvkiadó, 1985
- Kordos László: Magyarország barlangjai - Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1984
- Jakucs László: Szerelmes barlangjaim - Akadémia Kiadó, Budapest, 1993
- Dr. Pápai Miklós -Dr. Dénes György: Budai-hegység útikalauz
Sport Könyvkiadó, Budapest, 1982
- Magyarország Tájéldrajza, szerk.: Pécsi Sándor: A Dunántúli-Középhegység
Akadémia Kiadó, Budapest, 1988
- Adamkó P.-Dénes Gy.-Leél-Őssy Sz.: Budai barlangok
A mi Budapestünk sorozat, Városháza Kiadás, 1992
- Ajánlás a budai Rózsadomb és környéke termálkarsztja UNESCO Világörökség-
listára történő felterjesztéséhez, Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat,
Budapest, 1993
- Ecotourism: Sustainable Option?: Edited by E. Caterand G. Lowman, 1994
- Ecotourism: The Uneasy Alliance: Karen A. Ziffer Conservation International
Ernst and Young Fall, 1989
- Tájak Korok Múzeumok sorozat: Pál-völgyi-barlang, TKM Egyesület, 1993
- Tájak Korok Múzeumok sorozat: Szemlő-hegyi-barlang, TKM Egyesület, 1993
- Balneológia, gyógyfürdőügy, gyógyidegenforgalom, Motesz Kiadvány Kft., 1993
- Konfidencia Kft.- Professzor Kft.: A Magyarországra látogató külföldiek turisztikai
motivációi, véleményei és kiadásai, Budapest, 1993. okt.
- Budapest hosszútávú Idegenforgalmi Fejlesztésének Konceptiója, 1983
Kereskedelmi Szervezeti Intézet, Készítette: Dr. Imre János, közreműködött:
Dr. Borda József, Nagy M. Zsuzsanna
- A Magyar Turisztikai Részvénytársaság 1997. évi Konceptcionális Marketingterve

Mellékletek

1. Gyógyfürdők
2. Parkok
3. Termálfürdők
4. Jelenlegi állás
5. Jelenlegi állás
6. Jelenlegi állás

7. Jelenlegi állás

8. Jelenlegi állás

9. Jelenlegi állás

10. Jelenlegi állás

11. Jelenlegi állás

12. Jelenlegi állás

13. Jelenlegi állás

14.

15.

16. Jelenlegi állás

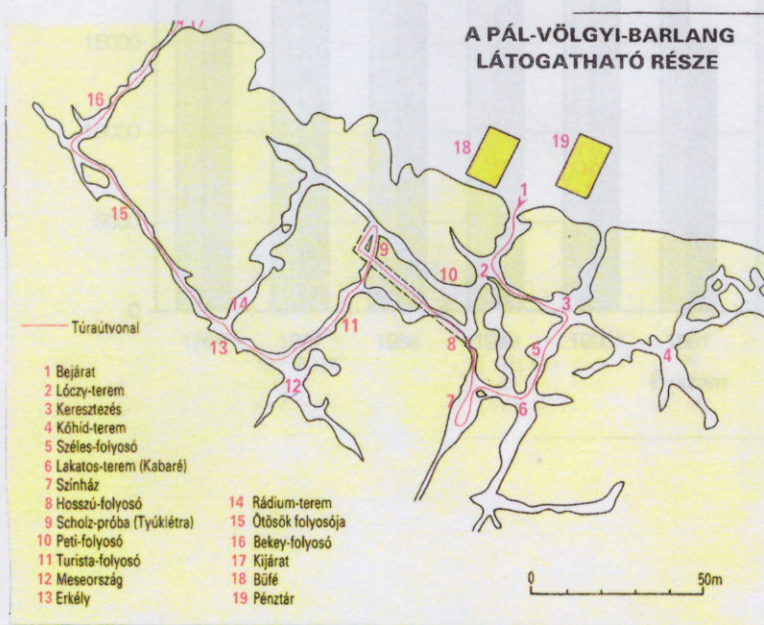
17. Jelenlegi állás

18. Jelenlegi állás

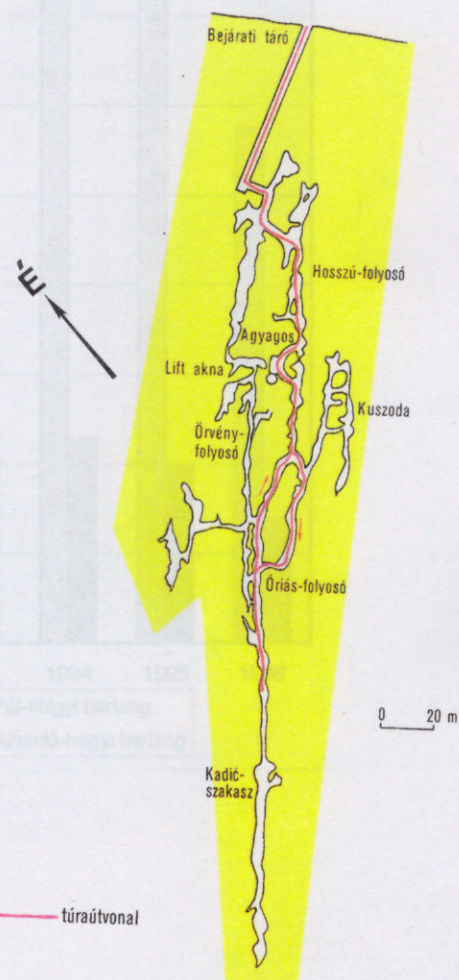
A Pál-völgyi- és a Szemlő-hegyi-barlang alaprajza

A Pál-völgyi-barlang alaprajza

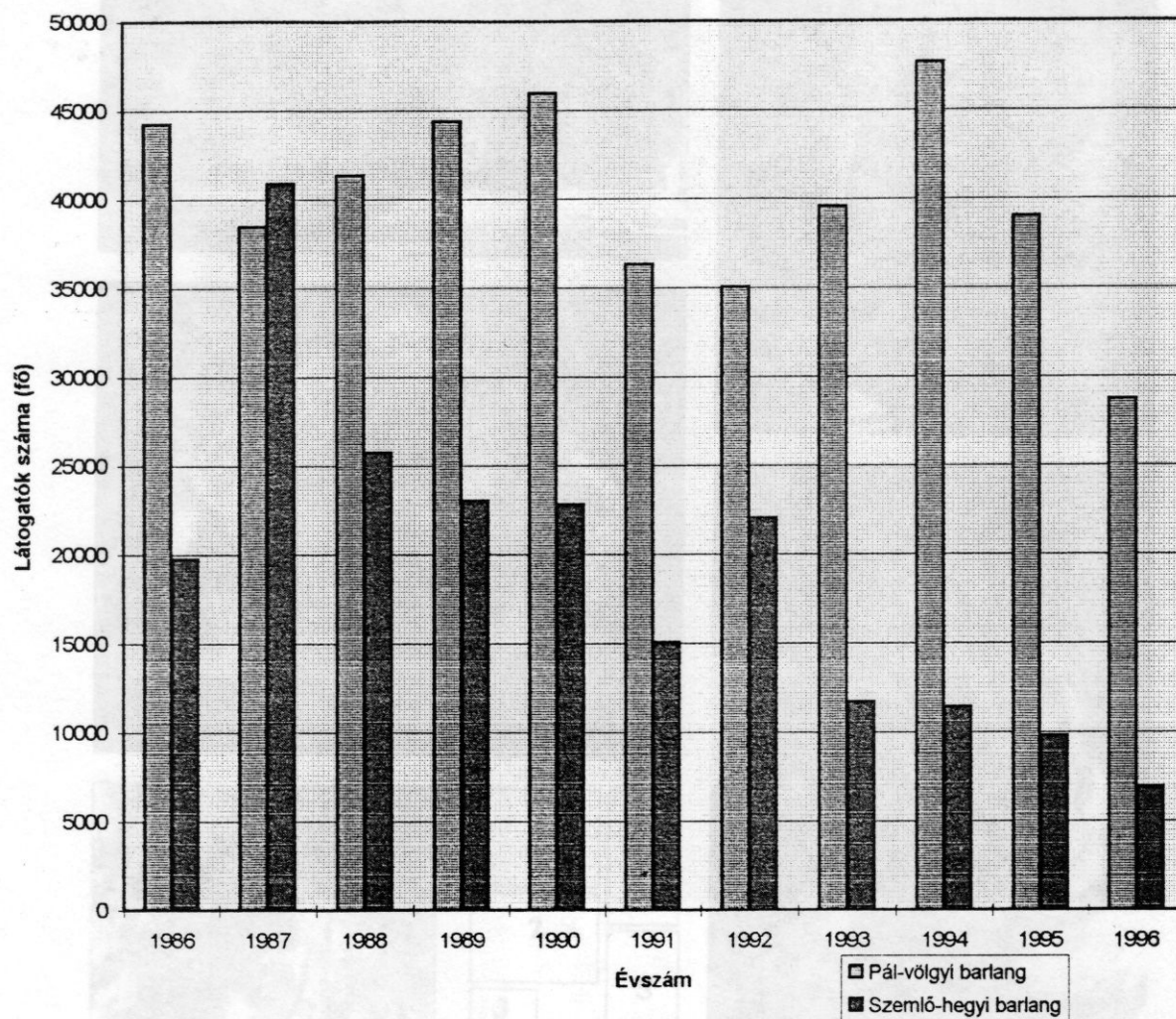

A Pál-völgyi-barlang látogatható részének alaprajza

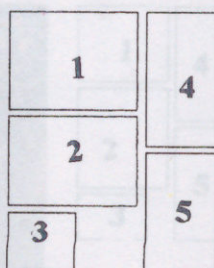
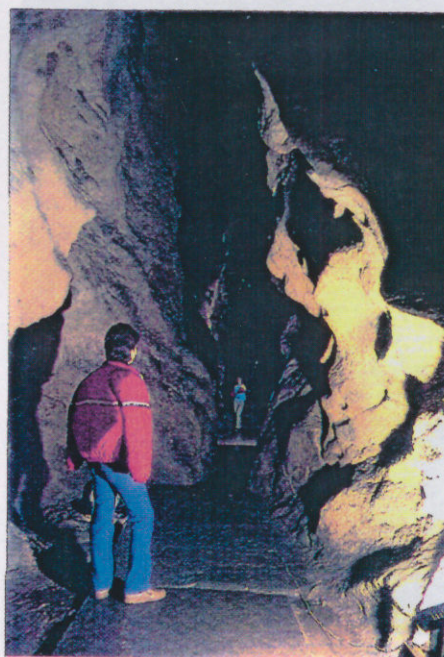
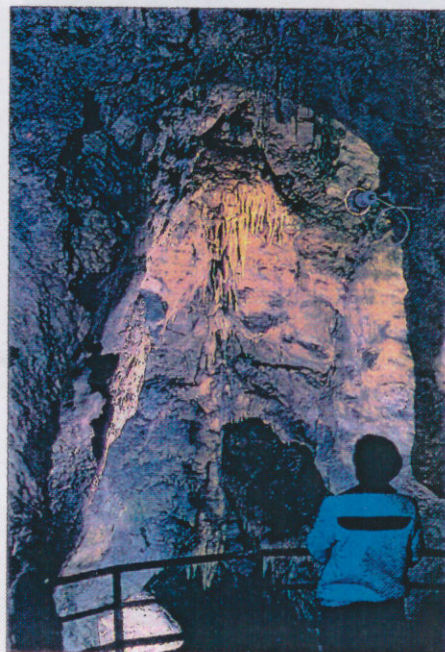
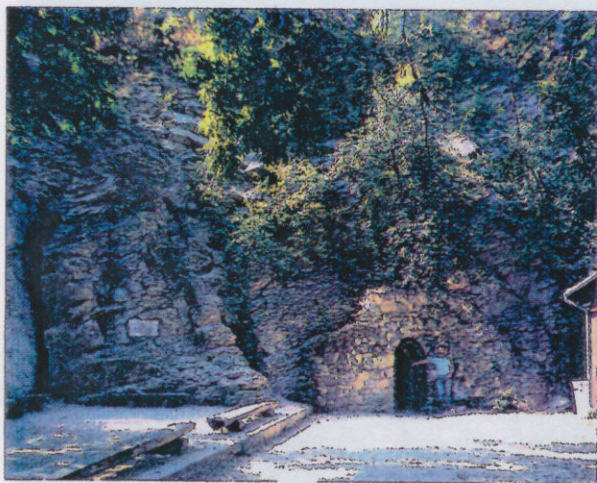
A szemlő-hegyi-barlang alaprajza

A Pál-völgyi- és a Szemlő-hegyi-barlang látogatottsága 1986 és 1996 között

1. fotó A Pál-völgyi-barlang bejárata
2. fotó Mészorvág
3. fotó Turista-folyosó
4. fotó Erkély
5. fotó Hosszú-folyosó

A Pál-völgyi-barlang

1. fotó A Pál-völgyi-barlang bejárata

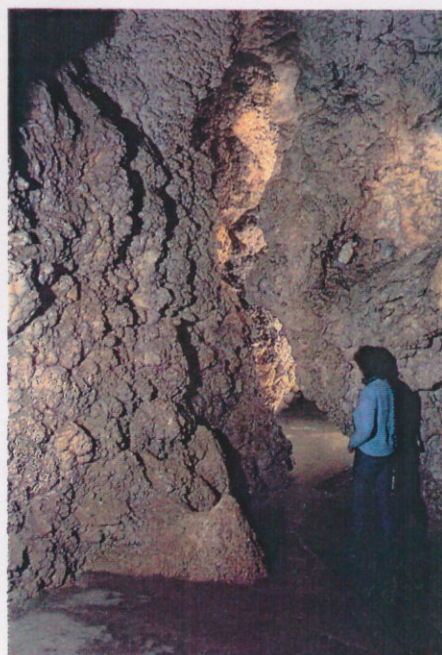
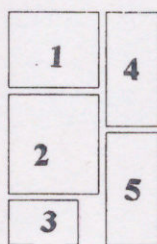
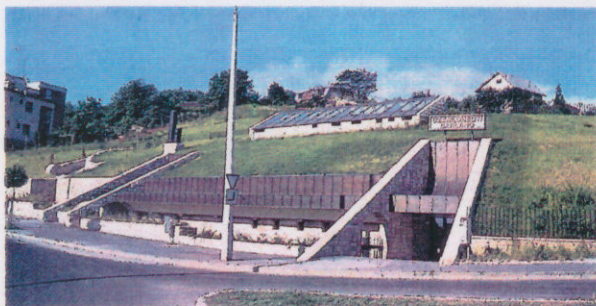
2. fotó Meseország

3. fotó Turista-folyosó

4. fotó Erkély

5. fotó Hosszú-folyosó

A Szemplő-hegyi-barlang

1. fotó A fogadóépület
2. fotó Óriás-folyosó
3. fotó Fiatal Cseppkövek
4. fotó Hosszú-folyosó
5. fotó Óriás-folyosó vége